

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 18.

Lördagen den 9 Mars.

Klockan 10 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 1 och 2 i denna månad förda protokoll.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, enligt mellan Herrar Talmän träffad öfverenskommelse, gemensamma omröstningar jemlikt 65 § Riksdagsordningen komme att lördagen den 30 innevarande månad anställas rörande sådana i nämnde § omförmälda frågor, hvaruti Kamrarne dessförinnan fattat stridiga beslut, och rörande hvilka voteringspropositioner vid sagde tid blifvit af Kamrarne godkända.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående förändrad lydelse af 1 § 10 mom. och 4 § 4 mom. i Tryckfrihetsförordningen.

§ 4.

Efter föredragning dernäst af Stats-Utskottets utlåtande N:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, blef samma utlåtande af Kammarne bifallet.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 27, i anledning af väckt fråga om anslag till understöd åt vissa personer för resa till verdensutställningen i Paris.

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 18.

1

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.*

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.*
(Forts.)

I Herr *J. G. Granlunds* motion, N:o 132, var föreslaget: att Riksdagen måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 15,000 kronor, att användas till reseunderstöd för beivrande af innevarande års verldsutställning i Paris och utdelas till vissa lämplige lärare vid de tekniska undervisningsanstalterna i riket samt till andra personer, hvilka till följd af sina insigter eller eljest kunde anses utöfva en mer allmän inverkan på industriens utveckling, äfvensom till skicklige och redbare arbetare inom industriens område.

Beträffande detta förslag hade Utskottet i förevarande utlåtande hemställt:

att samma förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

I anledning af nämnda hemställan anförde

Herr Granlund: Det är alltid med ringa hopp om framgång, som en motionär vågar för Riksdagen framlägga något förslag, hvarmed en anslagsfråga är förknippad; och sådant var äfven förhållandet med mig, då jag afgaf den nu föreliggande motionen. Jag gjorde mig emellertid på förhand underrättad huru vida Kongl. Maj:t har några medel till sin disposition att användas till reseunderstöd för beivrande af den instundande verldsutställningen i Paris åt dels vissa lärare vid de tekniska läroverken och andra framstående män, hvilka till följd af sina insigter eller eljest kunde anses utöfva mera allmän inverkan på industriens utveckling, samt dels skicklige och redbare arbetare inom industriens område, och då, enligt de underrättelser jag erhöll, jag fann att några sådana medel icke finnas disponibla, vågade jag framkomma med mitt nu föreliggande förslag. Vid föregående expositioner har Riksdagen visat en särdeles beredvillighet att lemna understöd af ifrågavarande beskaflenhet. Så t. ex. anlog Riksdagen till samma ändamål för verdsexpositionen i London 1862, på derom af Kongl. Maj:t framställt förslag, ett belopp af 20,000 kronor och för verlds-expositionerna i Moskwa och Köpenhamn år 1872 på min vördsamma framställning genom motion till 1872 års Riksdag 10,000 kronor till reseunderstöd åt redbare och skicklige arbetare inom industriens område. Stats-Utskottet tillstyrkte denna motion, och den bifölls äfven utan diskussion i denna Kammare, men afslogs i Första Kammaren på skäl, för hvilka jag här icke anser nödigt att redogöra, då i den gemensamma votering, som med anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut sedermera egde rum, förslaget segrade med omkring 200 röster emot 100. Vid samma riksdag 1872 framlade Kongl. Maj:t för Riksdagen en proposition om beviljande af ett anslag till belopp af 30,000 kronor i och för liknande understöd vid verldsutställningen i Wien, som egde rum näst påföljande år. Af detta belopp skulle 20,000 kronor användas till resestipendier och 10,000 kronor till att å platsen underhålla en byrå, hvars personal skulle gå de resande tillhanda med råd och upplysningar. Utan en enda invändning beviljades äfven dessa 30,000 kronor. Således visade Riksdagen då ett särdeles varmt intresse just

för samma ändamål hvarom nu är fråga, då på en riksdag beviljades 2:ne särskilda dylika anslag till belopp 50,000 kronor, *oberoende* af de anslag som för sjelfva expositionerna voro beviljade. Men nu, mine Herrar, vill man, för det af mig föreslagna alldeles likartade ändamål, icke ens bevilja så mycket som 15,000 kronor.

Det torde vara sant, att dessa expositioner på senare åren väl ofta återkommit och att de små staterna för dem måst underkasta sig uppoffringar, hvilka i förhållande till de stora staternas varit ganska betydliga; men genom Sveriges deltagande uti dessa världsexpositioner, dessa täflingar bland alla lands, alla folks industriidkare — hafva vi som nation vunnit ärofulla segrar genom de många offentliga belöningar, som kommit de svenska utställningarne till godo på den fredliga industriens stridsfält, och tillvunnit oss erkännande att vara ett verksamt industriidkande folk. Måhända skola dessa segrar i historien icke kvarstå så ärofulla, som de, hvilka våra förfäder vunno på slagfälten; men den skall dock förvara minnet deraf, och visa våra efterkommande att vårt folk under den långa fred det åtnjutit äfven användt sina krafter till industriens utveckling. Och dessa segrar hafva varit och skola blifva för vårt land nyttigare och mera välsignelsebringande.

I fråga varande exposition är troligen den sista i den närmaste framtiden, hvartill staten kommer att lemna understöd, och ändå finnes icke till disposition en enda krona auslagen att tilldelas såsom understöd åt sådane personer, hvilka, ehuru så kvalificerade och lämplige som jag förut anfört samt desslikes intresserade, dock sjelfve äro försatte ur tillfälle att bekosta sina resor för bevistande af densamma.

Mine Herrar! Hela landet, likasom hvarje kommun, börjar allt mer och mer intressera sig för slöjdindustriens befrämjande och söker att med hvarjehanda understöd underlätta dess framgång. Jag hemställer, om man icke bör göra något för att bereda de personer, som förestå våra tekniska skolor, från hvilka bildningen i dithörande ämnen utgår, eller, om jag så får säga, bildar underlaget för den teoretiska undervisningen i slöjd och handtverksindustri, tillfälle att sjelfve vara med om och se allt som vid dessa expositioner förekommer, på det att den erfarenhet, som de derigenom vinna, må komma industrien till godo. Vi veta, att expositionen i Filadelfia i anseende till dess aflägsna belägenhet icke blef så besökt af svenskar, som man hade föreställt sig att den skulle blifva. Deraf blir också en tydlig följd att en stor mängd af de alster, från snart sagdt alla verdens delar, som vid nämnda exposition funnos utställda, komma att till pariserexpositionen öfverflyttas. Det anslag af 200,000 kronor, som svenska staten beviljat för Sveriges deltagande i nämnda exposition, har Utskottet antagit möjligen skola räcka till äfven för det ändamål, hvarom nu är fråga. Men så är dock icke förhållandet; ty nämnda anslag är redan taget i anspråk. Om vi vilja tillgodogöra oss de fördelar, på hvilka det anslag, som Riksdagen redan beviljat, har afseende, böra vi ytterligare anvisa ett belopp för att dymedelst bereda reseunderstöd åt personer med förmåga att bedöma hvad de komma i tillfälle att vid expositionen se; dock att vid åtnjutande af ett så-

Angående förslag om understöd åt vissa personer för resa till världsutställningen i Paris.

(Forts.)

Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)

dant reseunderstöd fästes det vilkor, att desse personer skola vara skyldige att vid återkomsten till fäderneslandet afgifva berättelse om hvad de vid expositionen inhemtat.

Åtskilliga af Herrarne hafva måhända tagit del af de planscher, som för närvarande äro i Andra Kammarens klubb tillgängliga och hvilka utgöra ett bevis på hvad med utställningen i Filadelfia på detta sätt vunnits, ty genom sakkunniga personers åtgörande från vårt land kan man genom detta planschverk få en öfverblick af den storartade expositionen i Filadelfia. Jag hoppas, mine Herrar, att jordbrukets representanter inom denna Kammare icke skola vid detta tillfälle draga sig undan, utan räcka industrien en hjälpsam hand. Jag tror, att man, i det fall, som nu föreligger, icke kan åberopa sparsamhetsskäl, ty de 15,000 kronor, hvarom nu är fråga, kunna anses såsom en småsak vid statsregleringen i förhållande till de belopp, som i ett annat på föredragningslistan uppfördt betänkande blifvit föreslagna för fjerde hufvudtiteln. Ett ordspråk säger att sparsamhet är en dygd, men en för långt drifven sparsamhet blir ofta misshushållning.

Jag yrkar således, att Kammaren måtte för det i min motion angifna ändamål anvisa ett anslag af 15,000 kronor, under vilkor, att de personer, som af detta anslag komma i åtnjutande, skola vara förpligtade att vid återkomsten till fosterlandet angående sina iakttagelser vid expositionen afgifva berättelse.

Häruti förenade sig Herr *Aug. Börjesson*.

Herr Stråle: Det är icke lätt att uppträda emot Stats-Utskottet, då Utskottet, såsom här är fallet, hyllat den rigtiga satsen att den största möjliga sparsamhet bör iakttagas. Således är det icke heller lätt att framställa ett yrkande i annan rigtning. Motionären har redan gjort det. Jag tvekar att gå så långt, som han, men å andra sidan kan jag icke låta mig åtnöjas vare sig med Utskottets motivering eller med den behandling, frågan i öfrigt fått. Till att börja med ber jag att få erinra Stats-Utskottets värde ledamöter derom, att den af Herr Granlund väckta motion handlar om någonting helt annat, än det, som innefattas i Stats-Utskottets svar. Motionären har nemligen begärt "att Riksdagen måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 15,000 kronor, att användas till reseunderstöd för beivrande af innevarande års verldsutställning i Paris och utdelas till vissa lämplige lärare vid de tekniska undervisningsanstalterna i riket samt till andra personer, hvilka till följd af sina insigter eller eljest kunde anses utöfva en mer allmän inverkan på industriens utveckling, äfvensom till skicklige och redbare arbetare inom industriens område". Derpå har Stats-Utskottet svarat: Riksdagen har redan beviljat ett anslag på 200,000 kronor till verldsutställningen i Paris; och denna summa må väl vara tillfyllestgörande. Men, mine Herrar, det anslag som sistlidet år beviljades, afsåg uteslutande sjelfva utställningen och icke något annat; och i detta anslag har hvarken Kongl. Maj:t begärt, eller Riksdagen medgifvit att något belopp skulle få inrymmas för det ändamål, hvarå Herr Granlunds motion har afseende.

Beträffande förenämnda anslag å 200,000 kronor, så kan jag icke dölja för mig eller underlåta att fästa uppmärksamheten derå, att ett förbiseende blifvit begånget af regeringen, då Kongl. Maj:t begärt en summa, som vida understiger hvad som för berörda ändamål varit erforderligt. Jag vill icke påpeka de summor, som vi offrat på verdensutställningarna i Wien och Filadelfia, uppgående för den förra till öfver 500,000 kronor och för den senare till omkring 450,000 kronor. Nu kan det visserligen icke vara fråga om, att icke utställningen i Paris måste för den svenska industrien blifva af mycket större betydelse än verdensutställningen i Wien och med all säkerhet den i Filadelfia. Af den anledningen hade man ock kunnat förvänta, att för Sveriges deltagande i verdensutställningen i Paris Kongl. Maj:ts regering redan från början begärt ett belopp, som varit för ändamålet tillräckligt; men så är icke förhållandet. Det dröjer nu blott omkring två månader innan utställningen öppnas, och redan har det visat sig, att de för Sveriges deltagande i densamma anvisade medel äro otillräckliga, samt att, utöfver detta belopp, Kongl. Maj:t af manufaktur-diskontens vinstmedel disponerat 30,000 kronor, hvarförutom en enskild person måst skänka staten 10,000 kronor för verkliggörandet af Sveriges deltagande i expositionen. Men ändå har man icke nog, ty ännu fattas åtskilliga tusental kronor. Angående dessa upplysningar, som jag nu haft äran meddela, hade det icke varit för Stats-Utskottet svårt att förskaffa sig kännedom. Hade Utskottet gjort sig den mödan, så är jag öfvertygad derom, att Utskottet hvarken behöft eller velat begagna sig af en sådan motivering, som den nu föreliggande.

Hvad beträffar det i slutet af Utskottets betänkande förekommande yttrande derom, att Utskottet "i allo delar den vid flera tillfällen uttalade tvekan om den verkliga nyttan af de väl ofta förekommande världsexpositionerna", så synes detta motiv här ingalunda vara på sin plats; ty här är icke fråga om, huruvida Sverige skall deltaga i en ny exposition, eller icke, utan det är ju ett faktum, att Riksdagen för utställningen i Paris redan beviljat ett penninganslag, men här är fråga om anslag till understöd åt vissa enskilde industriidkare m. fl. personer för resa till nämnda exposition. Således hade Stats-Utskottet kunnat bespara sig dessa funderingar, huruvida världsexpositionerna förekomma för ofta eller icke. Beträffande deras lämplighet kan visserligen sägas mycket för och mycket emot; men om någon exposition kan anses blifva till nytta för oss, så lär det väl blifva den, som nu skall ega rum i Paris — detta konstens och industriens hemland, der man företrädesvis bör kunna vara i tillfälle att inhemta de upplysningar, som på dessa områden stå att vinna.

Jag slutar så, som jag började, nemligen att det är svårt att — då Stats-Utskottet visat sig ogilla motionen af sparsamhetsskäl — från min ståndpunkt åtminstone framställa något yrkande i motsatt riktning; men motionären har dock framlagt fakta, som icke bort förbises, nemligen att vid föregående verdensutställningar medel för enahanda ändamål, som det nu ifrågasatta, varit af staten anvisade. Om sådant ansetts nödigt, beträffande utställningen i Moskwa, så borde dylikt understöd ännu hellre beviljas för beivrande af utställningen i Paris.

Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.*
(Forts.)

Ty, mine Herrar, ingen lärer bestrida, att nyttan af vårt deltagande i Moskwa-utställningen varit tvifvelaktig, men deremot lærer väl ingen vilja eller kunna ifrågasätta, att icke utställningen i Paris skall blifva för oss af stor betydelse.

Jag vet väl, att Första Kammaren redan bifallit Utskottets hemställan, och jag betvivlar icke att denna Kammare skall komma till samma resultat; men jag har velat till protokollet uttala dels min reservation ej mindre mot den behandling frågan om Sveriges deltagande i verldsutställningen i Paris fått genom den från början gjorda, i min tanke olyckliga inskränknigen i det därför begärda och anvisade anslag, än äfven mot den uppfattningen att genom samma anslag beviljats medel jemväl för det ändamål Herr Granlund i sin motion afsett, dels ock att jag för min del anser, att det skulle vara särdeles lyckligt, om det af motionären begärda anslag blefve stäldt till Kongl. Maj:ts disposition.

Herr Lundegård: Ehuru jag är förvissad derom, att motionärens förslag skall komma att här röna samma öde, som det redan erfarit i Stats-Utskottet, så kan jag dock icke underlåta att uttrycka den mening, att det hade varit önskligt, om föreliggande motion kunnat tillvinna sig Stats-Utskottets förord, emedan densammas framgång inom denna Kammare då icke hade varit så hopplös, som nu, då den kommit från Utskottet med den rekommendation, att den samma icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Jag är väl af samma åsigt som Utskottet derutinnan, att jag visserligen är mycket tveksam om den verkliga nyttan af dessa väl ofta förekommande verldsexpositioner, men då Riksdagen redan beviljat ett anslag af 200,000 kronor för Sveriges deltagande i den nu förestående expositionen, så skulle jag icke draga i betänkande att lemna mitt bifall till en motion, hvilken har till syfte att bereda understöd åt obemedlade, insigtsfulle män i vårt land, för att dymedelst försätta dem i tillfälle att taga kännedom om andra länders framsteg inom konstens och industriens områden. Jag är viss derom, att, i fall lämpliga personer blifva sända till nämnda exposition, den summa, hvarom nu är fråga, icke skall vara fruktlöst utgifven, utan tvärtom lända till ganska stor nytta till följd af den kännedom desse män kunna förskaffa sig om industriens utveckling i alla rigtningar; men då hvarken regeringen eller Stats-Utskottet funnit ett sådant anslag af nöden, så lærer Kammaren icke låta beveka sig af motionärens bevekande förord för detsamma eller af det lilla understöd, som här kommit motionen till del. Jag kan dock icke underlåta, att, då jag är af samma åsigt, som motionären i afseende på denna fråga, instämma i det yrkande, som han gjo:

Herr Ivar Mansson: Talaren på stockholmsbänken syntes mig i sitt anförande rigta sina anmärkningar egentligen mot Kongl. Maj:t, derföre att han inskränkt sig till att för verldsutställningen i Paris begära ett anslag af endast 200,000 kronor. hvarjemte han klandrade Stats-Utskottet derför, att det icke tagit reda på, att dessa medel

voro icke allenast till fullo disponerade utan ock för ändamålet otillräckliga. Jag inser dock icke, huru man kan begära, att Stats-Utskottet skall taga reda på, huru Kongl. Maj:t använder beviljade medel och huruvida dessa medel, som Kongl. Maj:t af Riksdagen äskat, äro för ändamålet tillfyllestgörande eller icke. Stats-Utskottet har verkligen så många andra viktiga ärenden att undersöka och behandla, att jag tror det nästan vara för mycket att framkomma med en sådan begäran. Jag tror dessutom, att, om Kongl. Maj:t funnit det beviljade anslaget icke vara tillräckligt, borde han sjelf hafva framkommit med framställning om anslagets förhöjning.

Enligt min tanke finnes det många rigtiga och behjertansvärda saker uti motionärens framställning, men jag tror, att äfven andra näringar än de af motionären omnämnda kunde ega anspråk på tillgodonjutande af den föreslagna förmånen. Jag vet icke, hvarföre icke t. ex. jordbruket lika väl som industrien borde få sända sina elever till utställningen för att skaffa sig kännedom om sådana saker, som kunde lända till nytta för jordbrukets utveckling.

För öfrigt har Stats-Utskottet trott, att Kongl. Maj:t, äfven oberäknadt det för verldsutställningen beviljade anslaget, skulle hafva medel att tillgå för nu ifrågavarande ändamål.

På de af Stats-Utskottet anförda skäl yrkar jag alltså bifall till dess föreliggande betänkande.

Herr Hörnfeldt: Det var egentligen med anledning af Herr Stråles yttrande derom att Stats-Utskottet icke tagit reda på den föreliggande frågan, utan svarat på något annat än hvad motionärens framställning innehåller, som jag begärde ordet. Motionären har begärt "15,000 kronor att användas till reseunderstöd för bevistande af innevarande års verldsutställning i Paris och utdelas till vissa lämplige lärare vid de tekniska undervisningsanstalterna i riket samt till andra personer, hvilka till följd af sina insigter eller eljest kunde anses utöfva en mer allmän inverkan på industriens utveckling, äfvensom till skicklige och redbare arbetare inom industriens område". Härpå har Stats-Utskottet svarat med att hänvisa till att Riksdagen sistlidne år för deltagande uti ifrågavarande verldsutställning beviljat 200,000 kronor, samt med ett uttalande af den åsigt, att detta belopp borde vara tillräckligt äfven för det af motionären åsyftade mål. Jag vill då fråga Herr Stråle, huruvida det icke kan vara möjligt att hysa en dylik uppfattning som den sålunda af Utskottet uttalade. Att äfven Kongl. Maj:t hyst en sådan tanke lärer vara så mycket mindre tvifvel underkastadt, som han väl eljest vid detta, likasom föregående sådana tillfällen skulle hafva begärt särskildt anslag för ifrågavarande ändamål. Då han så icke gjort, synes det mig tydligt, att han ansett det redan beviljade anslaget 200,000 kronor vara för så väl ena som andra ändamålet tillräckligt, eller att, om så ej är fallet, han dock af andra medel kan bereda tillgång till beviljande af sådana reseunderstöd som de ifrågavarande.

Den ärade motionären yttrade, att vi vid hvarje af de föregående utställningarne vunnit segrar på industriens fält. Jag vill ingalunde

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)*

*Angående
förelag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)*

bestrida, att så varit förhållandet, men jag frågar motionären, tror han verkligen, att reseunderstöden uteslutande åstadkommit dessa segrar? Jag för min del tror tvärtom, att det är helt andra omständigheter som åstadkommit dessa resultat, och att om vi icke på annat sätt än genom reseunderstöd till några tekniska lärare bidragit till verldsutställningarne, vi skulle vunnit ganska släta segrar på industriens fält.

Vidare nämnde motionären, att han hoppades att majoriteten inom denna Kammare, fastän hufvudsakligen representerande jordbruket, icke skulle motsätta sig detta förslag, som uteslutande afsåge industriens fördel. Nej, ur den synpunkten vare det långt ifrån mig, att vilja motsätta mig förslaget, men deremot gör jag detta på den grund, att jag anser det begärda anslaget icke för närvarande behöfligt, då jag nämligen tror, att, äfven om dessa 200,000 kronor icke äro för ändamålet tillräckliga, medel i allt fall finnas dertör tillgängliga. Jag vill dessutom på det bestämdaste tillbakavisa den insinuationen, att majoriteten inom denna Kammare skulle hafva visat någon afvoghet mot industrien; jag tror tvärtom, att den redan visat att detta ingalunda är händelsen, och jag hoppas, att det jemväl framdeles skall visa sig, att denna majoritet städe är villig att lemna anslag för sådana ändamål, som deraf äro förtjenta. På grund af hvad jag nu anfört vågar jag yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr *Joh. Erik Johansson* instämde med Herr Hörnfeldt.

Grefve Sparre: Långt ifrån att vilja rigta någon slags förebråelse mot Stats-Utskottet, vare sig för den sparsamhet det i detta som i många andra afsenden ådagalagt och hvartill — medgifvorn det upprigtigt! — omständigheterna tvinga oss, eller för det att Utskottet icke skulle hafva tillräckligt studerat frågan, hvilket jag visserligen tror, att det gjort, kan jag dock icke underlåta att yttra några ord till industriens försvar, och då det häromdagen lyckades mig att bibehålla ett litet anslag i jordbrukets intresse — nämligen för premier vid kreatursutställningar — har jag ett svagt hopp om, att det skall lyckas mig i det fall hvarom nu är fråga att utverka beviljandet af det begärda anslaget, desto mera som industriens män i allmänhet och särskildt den klass, som i motionen afses, eller arbetarne, icke hafva många målsmän inom representationen. Det kan under sådana förhållanden vara mera skäl än vanligt för Kammaren att taga i betraktande det ykande, som för deras väl blitvit framställt, och jag tager mig friheten säga, att detta är till fördel för icke blott dessa klasser, utan för hela fosterlandet. Mine Herrar! Huru många af de stora uppfinningar, som bragt industrien och derigenom också civilisationen framåt, hafva icke arbetarne framkallat, och om Sverige ännu, sedan det upphört med alla funderingar att såsom stormakt uppträda, vill bibehålla och försvara sin plats der såsom civiliserad nation, måste det göra detta såsom ett industriidkande land. Jag tror, att naturen, de klimatiska förhållandena, allt tyder på att Sverige bör vara industriidkande, och jag tror också att vi inom kort tid gjort beundransvärda

framsteg inom industrien. Om det således är fråga om att ytterligare uppmuntra dessa klasser, som isynnerhet hafva behof af understöd för att komma i tillfälle att utveckla sin smak och arbetsskicklighet, — och hvar kan detta mål lättare vinnas än genom ett besök i centrum för smaken — Paris! — kan det då vara skäl, att Riksdagen, om den erkänner, att svenska folket bör förblifva en industriidkande nation, vägrar ett sådant anslag, som det nu ifrågavarande? Jag delar fullkomligt Stats-Utskottets mening, att man kan hysa tvekan om den omedelbara nyttan af dessa ofta återkommande verldsutställningar, men för det första förmodar jag att sådana icke på åtskilliga år skola komma i fråga och för det andra får jag förklara, att om sådana utställningar skola hafva någon nytta med sig, sker detta just genom att utbilda arbetarens smak, hvilket åter endast genom åskådande kan vinnas. Den nytta, fabriksidkaren kan hafva af den snart stundande verldsutställningen i Paris genom att få större marknad för sina alster, är tvifvelaktig; men den nyttan kan icke vara tvifvelaktig, att den svenske arbetaren kommer i tillfälle att på stället taga kännedom om de mekaniska utvägar, som finnas för underlättande af hans arbete, om den smak eller konstfärdighet som fransmännen, vi måste erkänna det, framför alla andra nationer besitta. Jag tviflar på att något anslag kan beviljas, som på en gång så väsentligt gagnar de allra fattigaste samhällsklasserna, hvilka äro i behof af att utbilda sin slöjdskicklighet, och tillika medelbarligen är till nytta för hela samhället. Den siste ärade talaren frågade motionären, om han trodde att dessa 15,000 kronor *uteslutande* bidragit till de segrar, vi vunnit på industriens fält vid de förra utställningarna. Ja, jag nästan vill säga, att det är dessa reseunderstöd, som uteslutande gagna landet, derigenom att arbetaren får se det, som han icke får se hemma. Tänk om oss en stackars arbetare, som behöfver använda hela sin dagspenning för sitt och sin familjs underhåll, men önskar att personligen taga kännedom om de framsteg, industrien i andra länder gjort, och hyser en brinnande längtan att få utveckla sin smak och konstskicklighet, men som af brist på en liten summa måste afstå derifrån. Hafven I hjerta, mine Herrar! att neka dem detta lilla understöd, som icke blott för deras egen utkomst utan äfven för industriens framsteg inom vårt land kan vara af oberäknelig nytta. Jag är långt ifrån att tro, ännu mindre antyda, att det skulle finnas någon slags afvoghet mot industrien hos Stats-Utskottets ledamöter; jag måste, med den siste talaren bekänna, att jag hittills icke spårat någon sådan; men jag hoppas, att just den välvilja, som Riksdagen vid föregående tillfällen visat industrien, jemväl vid detta tillfälle skall uttala sig. Och om man i något fall bör bereda arbetaren tillfälle att besöka en dylik exposition för att der utbilda sin smak och fullkomna sig i sitt yrke, så bör man göra det vid den nu ifrågavarande expositionen i smakens och konstindustriens hemland. Frankrike. Hvad hade vi egentligen att göra i Moskwa och — i Wien? Deremot är Paris till den grad medelpunkten för all denna konstindustri, att man icke får försumma tillfället att bereda utväg för arbetaren att vid den derstädes i år blifvande expositionen utbilda sin smak.

Angående förslag om understöd åt vissa personer för resa till verldsutställningen i Paris.
(Forts.)

Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)

Jag anhåller på det mest bevekande sätt, att Kammaren ville behjerta behovet af detta lilla anslag. Jag skall vara med om att hushålla i allt hvad Herrarne annars begära, blott i viljen denna gång hjälpa dessa stackars arbetare, som jag bestämdt vet längta att få komma ut och besöka utställningen. Jag instämmer således med dem, som yrkat bifall till Herr Granlunds motion.

I detta yttrande instämde Herr *Westerdal*.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! De, som vid särskilda tillfällen hafva yrkat, att Sverige skulle deltaga i de tid efter annan återkommande verldsutställningarne, hafva visserligen icke till stöd för ett sådant yrkande åberopat den stora nytta, landets näringar skulle draga af ett sådant deltagande, utan fastmera behovet för ett gammalt folk med stora minnen, men numera värnlöst och trängdt ur makternas rådslag, att på dessa den moderna civilisationens täffingsfester göra sig påmint såsom en pligttrogen och nitisk arbetare i den fredliga idrottens och bildningens tjänst. Men ehuru vi af sådana, om jag så får säga, ideella motiv funnit oss föranlätna att deltaga i dessa verldsutställningar, är det likväl skäl att vi deraf hemta all den materiella nytta, som deraf står att vinna. Ett viktigt medel dertill anser jag vara, att en något så när fullständig berättelse öfver utställningen utkommer. I egenskap af ordförande i styrelsen för Sveriges deltagande i verldsutställningen i Filadelfia har jag tillåtit mig att på särskilda ställen dels i Kammaren och dels i klubbrummen framlägga ett par exemplar af den berättelse, som inom kort utkommer öfver nämnda utställning. Den är ännu icke fullt färdig och har derfor icke kunnat, såsom ämnadt är, utdelas till Kamrarnes samtliga ledamöter. En blick på denna berättelse och de densamma åtföljande plauscher torde emellertid visa, att der är mycket af blifvande och varaktigt värde; och då minnet af utställningen i öfrigt förgått, torde mången i denna berättelse kunna hemta undervisning och väckelse till ny industriell verksamhet. Men om en sådan berättelse skall kunna utgifvas, är aldeles uppenbart, att personer hvilka äro i stånd att lemna bidrag, dertill måste utsändas till utställningarne. Derfor var också sörjdt, hvad angår utställningen i Filadelfia, ty i den beräkning öfver kostnaden för Sveriges deltagande deri, som vid 1875 års riksdag framlades, upptogos två särskilda poster, nemligen till aflöningar och reseersättningar 136,328 kronor samt till kataloger och rapport 18,000 kronor. Under förstnämnda titel: "aflöningar och reseersättningar" upptogos *dels* rese- och traktements-ersättning till tio verkmästare eller andra idkare af olika yrken och handverk, hvilka skulle i Amerika uppehålla sig, hvardera omkring en månad, samt inom sex månader efter återkomsten till fäderneslandet afgifva möjligast fullständig redogörelse för hvad de kunnat inhemta, tillsammans 10,000 kronor, *dels* och arfvode och resekostnadsersättning för en tekniskt bildad ingenjör, hvilken skulle på utresan åtfölja omförmälde yrkesidkare, under vistandet i Filadelfia handleda dem, i den mån deraf gjordes behof, biträda prisdomarne och derjemte biträda

utställningskommisarien med redaktionen af berättelsen öfver utställningen, 4,000 kronor, samt, under utgiftsposten: "*Kataloger och rapport*", för tryckning af inkomna redogörelser rörande utställningen, äfvensom af möjligen dithörande illustrationer, med flere dylika kostnader, i den mån de ej genom försäljning af arbetet betäcktes, 10,000 kronor. Genom dessa anslagsbelopp har det varit möjligt att utgifva en berättelse af den beskaffenhet, som den af mig här framlemnade, hvarom Kammarens ledamöter kanske inhemtat kännedom.

På dessa skäl vill jag för min del på det lifligaste tillstyrka bifall till Herr Granlunds motion derom, att 15,000 kronor ställas till Kongl. Maj:ts disposition för att användas till reseunderstöd för bevi-stande af årets verdensutställning i Paris. Skulle någon af Kammarens ledamöter finna lämpligt att bevilja detta anslag endast under förut-sättning att detsamma skulle tillgodokomma äfven landtbruksnäringen, och att anslaget således skulle lemnas endast i allmänhet såsom ett anslag för bekostande af reseunderstöd åt personer, som skola besöka utställningen och afgifva berättelse öfver hvad de der iakttaga, vill jag visserligen icke hafva någonting deremot; men tillsvidare och in-nan någon annan ledamot framställt yrkande i sådant syfte, inskränker jag mig till att yrka bifall till Herr Granlunds motion med det af honom sjelf föreslagna tillägg.

Herr Stråle: Det är med tvekan jag ännu en gång begärt ordet i denna fråga, hvars öde måhända redan är så godt som afjordt. Men då Herrarne häromdagen så benäget egnade uppmärksamhet åt frågan om de civila uniformerna, torde möjligen äfven svenska indu-strien här få påräkna en kort stuuds uppmärksamhet. Jag vill i detta afseende börja med en fråga, som icke egentligen ligger inom om-fånget för den förevarande motionen, men hvilken blifvit vidrörd af flere föregående talare, nemligen frågan om de stora verdensutställnin-garne i allmänhet. Det må tillåtas mig, som i 30 års tid sysselsatt mig med industrien, att till den kraft och verkan det hafva må lemna det intyg, att dessa utställningar för vårt land medfört två bestämdt praktiska frukter. Den främsta och måhända mest betydelsefulla af dessa frukter är den, att svenska industriidkarne, låt vara med stora uppoffringar, blifvit påskyndade och tvungne att göra ansträngningar på industriens fält, hvilka tvifvelsutan eljest hade uteblifvit; och hvar-igenom industrien och den personliga skickligheten blifvit förd längre och snabbare framåt än eljest. Den andra frukten af dessa utställ-ningar, och hvilken för industriidkarne sjelfva ega en mer praktisk betydelse, är den, att våra egna landsmän på dessa expositioner lärt bättre känna de svenska fabrikaten. Denna stora betydelse har hit-tills alltför mycket blifvit underskattad. Det är först genom dessa stora verdensutställningar våra egna landsmän funnit att de svenska industrialstren icke äro så dåliga, och jag kan i detta hänseende nämna, hurusom en framstående svensk industriidkare på expositionen i Wien tillhandlade sig åtskilliga förträffliga husgerädsartiklar, hvilka sedermera befunnos vara tillverkade i Sverige. Jag tror således, att, om vi å ena sidan och med rätta kunna säga att dessa verdensutställ-

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)*

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.*
(Forts.)

ningar återkomma alltför ofta och till följd deraf blifva för dyra för oss, böra vi dock å andra sidan icke underskatta den stora betydelse som dessa expositioner haft för den svenska industrien. Om vi med skäl kunna lyckönska oss öfver den svenska industriens ståndpunkt i närvarande stund, så tror jag vi kunna säga att verldsutställningarne hafva i icke ringa mån bidragit härtill, samt att de penningar som vi använt på dessa allmänna täflingsmöten visst icke gått fruktlöst förlorade.

Om vi vidare öfvergå till föreliggande betänkande, så vill jag viligt erkänna att man måhända icke bör göra Utskottet förebräelser för dess åtgärd i detta fall, ty ostridigt är att, derest några förebräelser skola afgifvas, dessa böra i främsta rummet drabba den ledamot af Kongl. Maj:ts regering, som haft att skaffa med dessa frågor.

Representanten för Onsjö härad har förklarat att, då Kongl. Maj:t icke funnit nödigt att begära anslag för det af motionären uppgifna ändamål, så anser han, såsom ledamot af Utskottet, icke heller att något sådant behof förefinnes. Jag tror icke att detta resonnement håller streck; ty äfven den bäste civilminister är icke mer än en människa, och jag skulle nästan vilja säga att det är endast genom förbiseende som Kongl. Maj:t i detta fall icke begärt anslag. Men sådant får väl icke inverka på behöfligheten af ett anslag.

Samme representant har äfven såsom skäl mot förslaget anført, att många andra anspråk på statsanslag kunna med större skäl än för detta framställas, och nämner dervid särskildt jordbruket. Jag vet icke om meningen härmed var att ställa jordbruksnäringen i motsats mot industriidkarne. Alla de kategorier af näringsidkare, åt hvilka nu är föreslaget beviljande af ett statsanslag för resa till verldsutställningen i Paris under instundande sommar, stå i ganska stor beröring med jordbruket. Våra arbetare äro vanligen söner till jordbrukare, och hvad som är säkert, är, att all den nytta arbetarne kunna hemta af dessa utställningar kommer konsumenterna till godo. Och hvilka äro konsumenterna om icke just den stora jordbrukande befolkningen, på hvilken vi alla nästan uteslutande lefva och för hvilken det icke kan vara en ligkiltig sak, om vår industri går framåt eller icke.

En representant från Ångermanland framhöll, att den redan beviljade summan 200,000 kronor borde vara tillräcklig äfven för det ändamål som nu afses. Jag beklagar att den ärade talaren icke hörde hvad jag förra gången jag hade ordet tog mig friheten nämna, eller att det nyss nämnda anslaget 200,000 kronor redan är använt samt dessutom ett anslag af 30,000 kronor från manufakturdiskontfonden äfvensom ett af enskild person skänkt belopp af 10,000 kronor. Men icke ens allt detta räcker till. Jag har nyligen i bref från Sveriges kommissarie vid den blifvande utställningen i Paris läst ett beklagande deraf, att de redan beviljade och skänkta penningarne icke räcka till för Sveriges värdiga uppträdande på utställningen, och detta oakadt vi komma att stå bakom Norge, ty det norska huset, mine Herrar, kommer att skyta för den svenska utställningen; allt för besparings skull.

Representanten från Onsjö ansåg det vara orimligt att begära att

Stats-Utskottet skulle taga reda på huru det förhåller sig med dessa 200,000 kronor. I det fallet hade Stats-Utskottet endast behöft vända sig till den statsrådsledamot, som af Konungen vid hvarje riksdag förordnas att lemna de upplysningar som begäras; ja, jag är öfvertygad, att Utskottet hade kunnat fått vederbörliga upplysningar i ämnet af en eller annan dess ledamot af denna Kammare. Emellertid anser jag ej heller i denna sak någon förebräelse böra riktas mot Stats-Utskottet.

Angående förslag om understöd åt vissa personer för resa till verdensutställningen i Paris.
(Forts.)

På sätt jag förra gången, då jag hade ordet, omnämnde, har jag länge varit af den öfvertygelsen, att Kongl. Maj:t begick ett misstag, då för Sveriges deltagande i verdensutställningen i Paris begärdes en så liten summa som 200,000 kronor. Kongl. Maj:t gjorde detta under en förutsättning, så odios, att den icke kunde gå i verket. Sistlidne år påpekade Stats-Utskottet, att en särskild komité fått i uppdrag att bland de erbjudna föremålen utvälja ett inskränkt antal till deltagande i nämnda utställning. Detta var från början ett misstag; ett sådant urval kunde icke göras, icke tillämpas, och följderna blef, att antalet utställningsföremål blef långt större än som från början varit meningen. Hvarför jag nu klandrar Utskottet är, att detsamma hopblandat den förevarande frågan med frågan om det redan i fjor af Riksdagen beviljade anslaget af nyssnämnda 200,000 kronor. Detta belopp var afsedt för helt andra ändamål än det af motionären här påpekade, och man måste således behandla frågan om de nu ifrågasatta 15,000 kronor helt och hållet för sig.

Jag vågar icke begära bifall till motionen, då, i anseende till att Stats-Utskottet dels enhälligt afstyrkt densamma dels tagit till grund-sats att icke tillstyrka andra än af Kongl. Maj:t begärda anslag, föga hopp om framgång till en sådan begäran förefinnes. Men deremot vill jag på det bestämdaste vindicera, att det ändamål, hvarför anslag här är begärtdt, är fullt ut lika afsevärdt som de flesta andra ändamål, för hvilka Riksdagen förut beviljat medel.

Herr Granlund: En föregående, aktad ledamot af Stats-Utskottet hade uppfattat mitt yttrande så, som skulle jag hafva beskylt Stats-Utskottet för en viss afundsjuke mot industrien. Detta har jag ingalunda gjort och så mycket mindre kunnat göra, som jag gjort den erfarenhet att Stats-Utskottet ofta, då det gällt industrien, varit liberalt. Det bör icke heller råda någon afundsjuke mellan jordbruket och industrien; dertill äro de alltför mycket förenade, dertill bero de för mycket af hvarandra. Hvad jordbruket producerar, det konsumerar till stor del industrien och tvärtom, och då industrien blomstrar, är detta äfven fördel för jordbruket. För många år sedan, då de första landbruksmötena i landet höllos, var det icke medgifvet för industriidkaren att der utställa sina alster. Åsigtarna hafva dess bättre förändrat sig, och numera, eller allt sedan 1862, äro de svenska stora landbruksmötena gemensamma för industrien och landtbruket.

En talare har sagt, att Kongl. Maj:t har, om han så finner nödigt, medel att förfoga öfver till det af mig ifrågasatta ändamålet. Nej, så är ingalunda förhållandet. Hela det för Sveriges deltagande

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris.
(Forts.)*

i verldsutställningen i Paris beviljade beloppet af 200,000 kronor är redan lyftadt.

En ledamot af Stats-Utskottet har sagt, att jag skulle hafva yttrat att de segrar, hvilka vunnits på industriens område, skulle hafva tillkommit genom dessa anslag till deltagande i expositionerna. Nej, mine Herrar! Detta har jag ej sagt. Dessa segrar äro ingalunda af den beskaffenhet att vi kunna säga oss hafva några särskilda anslag att tacka därför; de offentliga belöningarna hafva utgjorts såsom erkännande åt den ståndpunkt som vår inhemska industri i många riktningar innehar och hafva sålunda varit en heder för fosterlandet. Hvad särskildt angår det anslag jag nu begärt, så har jag dermed afsett, icke att skaffa några fördelar för utställarne från vårt land, utan att bereda personer med anlag och förmåga tillfälle att vid Pariserexpositionen utbilda sig i sitt yrke eller sin konst, hvaraf hemlandet sedan kommer att draga nyttan.

Men jag ber att få nämna, att just dessa omnämnda framgångars vinnande medfört stora uppoffringar för våra industriidkare, men de hafva dock på samma gång gjort många af våra inhemska produkter väl kända i utlandet och haft till följd en ökad export härifrån af sådana. Emellertid har den svenska industrien nu en längre tid befunnit sig i en särdeles tryckt ställning; importen har tilltagit, och exporten, särdeles från industrien, har aftagit. Att importen på utländska artiklar, särdeles lyxartiklar, öfverflödar, kan man lätt öfvertygas om, då man kastar en blick i hufvudstadens mångfaldiga och storartade handelsbutiker och ser allt det utländska kram, hvaraf de äro uppfyllda. Måne vi icke skulle kunna åstadkomma en stor del af dessa varor inom vårt eget land, och hur mycket läser icke finnas vid Pariserexpositionen att taga kännedom om. Utan tvifvel skulle det därför lända industrien och äfven landet i sin helhet till fördel, om kompetenta personer utskickades till den instundande världsexpositionen för att taga reda på och lära sig användandet af bättre arbetsmetoder och vinna en mer utbildad smak inom industriens olika områden, så att inom landet kunde tillverkas en mängd föremål, som äro nödvändiga, men som nu måste importeras utifrån.

Jag huser icke, såsom den siste talaren, någon farhåga att min motion ej skall af Kammaren godkännas. Dertill tänker jag för högt om Sveriges jordbrukande befolkning, hvars representanter utgöra majoriteten i denna Kammare. Men som jag hört uppgifvas, att inom Stats-Utskottet anmärkning gjorts deremot, att det icke blifvit ifrågasatt, att de personer, hvilka skulle erhålla dessa resebidrag, skulle vara skyldiga att afgifva i dylika fall vanlig reseberättelse, hvilket jag äfven anser nyttigt, fastän jag ansåg att sådana föreskrifter vid anslagets utdelande nog af Kongl. Maj:t komma att föreskrifvas, så har jag kompletterat min framställning i en sådan riktning, att nämnda personer skulle vara skyldiga att, hvar och en inom sitt yrke, vid deras återkomst afgifva fullständig berättelse öfver gjorda iakttagelser, hvilka berättelser derefter komme att offentliggöras.

Jag yrkar således bifall till min motion med detta tillägg.

Herr P. N. Bergström: Det kan väl anses att dessa verdens-expositioner förekomma alltför ofta, men hvilka äro egentligen de, som hufvudsakligast bidraga till kostnaden för dessa utställningar, genom hvilka ett land och dess industri blifva bekanta, om icke just exponenterna sjelfva. Här är sagdt att Riksdagen redan förlidet är beviljade 200,000 kronor för Sveriges deltagande i den snart begynnande verdsexpositionen i Paris, men hvad är väl denna summa mot de uppoffringar exponenterna göra. Detta statsbidrag är så knappt tilltaget, att naturligtvis icke något öfverskott kan återstå, sedan de direkta kostnaderna för föremålens transport och vård blifvit med anslaget bestridda. Statsbidraget vore också hufvudsakligen afsedt för transportkostnad och aflöning till den personal, som erfordras vid den svenska afdelningen.

Angående förslag om understöd åt vissa personer för resa till verdensutställningen i Paris.
(Forts.)

Mine Herrar — jag är en bland de till antalet troligen rätt få industriens och handtverkeriets män, som sedan år 1838 deltagit i de större utställningar, hvilka ifrågakommit. Jag deltog uti den första verdsexpositionen 1851 och har såväl då som vid de utställningar, hvilka sedermera förekommit, underkastat mig ganska stora uppoffringar. Men jag gläder mig att jag så gjort, ty det har, om ock i ringa grad, bidragit till det goda resultat, verdsexpositionerna för oss medfört, nemligen att vårt älskade fosterland blifvit mera känt och äradt. Jag vistades en tid af 10 à 12 år i utlandet såsom arbetare. Hvert jag kom rädde obekantskap om vårt land. I Tyskland hade man ej glömt Gustafs Adolfs segrar, men i Frankrike, Belgien och England visste man ej hvad "Sverige" var för ett land. Jag fann att man ej ens visste att det fanns ett Sverige i historien. Vårt land "björnarnes land" — förveklades med Schweiz, som genom sitt centrala läge naturligtvis är känt äfven af den stora mängden.

Jag saknar icke erfarenhet om den nyttiga inverkan, expositionerna haft på industrien, och tror mig vara kapabel att bedöma den saken. Det är högst välgörande för industrien att skickliga arbetare sättas i tillfälle att besöka utställningarne och der taga kännedom om förbättringar och nya uppfinningar. Jag tror derföre att det anslag af 15,000 kronor, motionären här föreslagit, icke är bortkastade penningar, utan att detta anslag skall bära goda frukter. Det torde icke kunna förnekas — mine Herrar — att just detta Frankrike är det land, som i snart sagdt alla afseenden står främst inom industrien, åtminstone inom den så kallade mindre industrien. Det bör vara en glädje för den svenska representationen att genom ett jemförelsevis ringa statsanslag bidraga dertill, att ett flertal bland våra skickligaste arbetare inom industrien sättas i tillfälle att i Frankrike taga kännedom om industriens senaste utveckling derstädes. Det torde vara bekant, att dylika anslag vid föregående expositioner medfört stort gagn.

En ärad ledamot af Stats-Utskottet, Herr Hörnfeldt, har tillkännagifvit att inom det anslag af 200,000 kronor, Riksdagen redan förra året beviljat, ligger tillgång till sådana reseunderstöd, hvarom motionären vid innevarande riksdag väckt förslag, men med den kännedom jag har om Herr Hörnfeldt och hans förmåga, tror jag att han bättre

*Angående
förslag om
understöd åt
vissa personer
för resa till
verldsutställ-
ningen i Paris
(Forts.)*

förstår att beräkna alla de omkostnader, hvarom här är fråga, än som man skulle kunna tro af hans yttrande. Herr Hörnfeldt är en man, som närmast hör till industrien, och jag är öfvertygad att han har ett mjukare hjerta än han visade i sitt yttrande. Jag tror derföre att han gerna lemnar sin röst för bifall till motionen.

En annan af hufvudstadens representanter har icke velat yrka bifall till motionen, emedan han ej trodde att ett dylikt yrkande skulle lyckas vinna en pluralitet i denna Kammare. Jag för min del har, uppriktigt sagdt, en annan uppfattning. Pluraliteten af denna Kammare utgöres af landtbrukare och industriidkare. Skulle dessa ej kunna gå hand i hand med hvarandra till uppoffringar af en så ringa summa, då exponenterna villigt offra mycket mera för det goda ändamålet! Jag tviflar icke att motionen skall vinna bifall i denna Kammare.

En talare har föreslagit att en del af anslaget skall utdelas såsom reseunderstöd åt landtbruksarbetare. Väl är beloppet bra litet, men då vi böra sänjas tillsammans, går det ju an att göra en sådan fördelning, i händelse Kongl. Maj:t pröfvar sådant lämpligt och icke medel på annat sätt kunna beredas för obemedlade landtbruksidkare, hvilka önska besöka expositionen. Att anslaget skall blifva väl användt och bära goda frukter, derom ber jag Kammaren vara fullkomligt öfvertygad.

Jag önskar och yrkar att motionärens förslag af Kammaren bifalles.

Herr Bruhn: Representanten från Venersborg började sitt anförande med den förklaringen, att det förhållande, att han vid en föregående debatt lyckades tillkämpa landtbruket ett anslag af 5,000 kronor, ingaf honom hopp om seger äfven denna gång. Jag hade vid nämnda tillfälle den äran att kämpa under den värde representantens segerrika fana. Jag får dock medgifva att jag tyckt mig finna, att betydligt bättre vapen den gången stodo till hans förfogande. Han tycktes ock sjelf erkänna detta, ty han slutade sitt anförande med att, så till sägandes, kasta yxan i sjön, falla till bönboken samt lofva bot och bättring. Han lofvade nemligen att, om Kammaren blott denna gång ville gå hans önsknings till mötes, ville han å sin sida vara med om alla möjliga besparingar, hvilka — såsom jag förmodar hans mening vara, ehuru han så icke uttryckte sig — han ansåge lämpliga att göra. Då vi snart nog komma i tillfälle att få erfara detta, och jag är viss på att Herr Grefven äfven skall infria sitt löfte, anser jag det vara högst oklokt af Kammaren att skjuta ifrån sig den erbjudna hjälpen.

Dessutom hafva representanterna för den stora industrien och industriens stora representanter så värtaligt ordat för detta anslag att jag deraf funnit mig, om icke öfvertygad, så åtminstone bevekt att bifalla förslaget.

Jag skall be att få instämman med de Herrar, som yrkat bifall till Herr Granlunds motion.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner, enligt de yrkanden som förekommit, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till Herr Granlunds ifrågavarande motion med det tilläggeri, som motionären under öfverläggningen föreslagit; och fann Herr Talmannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i utlåtandet
N:o 27

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herr Granlunds motion med tillägg, att de personer, som af ifrågavarande understöd kunna komma att erhålla del, må förpligtas att efter återkomsten ingifva berättelse till Kongl. Kommerskollegium om hvad de under utställningen iakttagit.

Omröstningen försiggick och utföll med 92 ja mot 77 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

§ 6.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 28, i anledning af väckt motion om ersättning åt förre landtbrukaren S. J. Bladh för hos honom verkställdt olaga beslag:

*Om ersättning
åt S. J. Bladh,
för hos honom
verkställdt
olaga beslag.*

Utskottet hade hemställt:

att Herr *A. P. Linds* motion, N:o 142 — innehållande det förslag, att Riksdagen ville bevilja förre landtbrukaren Sven Johan Bladh en ersättning af 252,378 kronor 33 öre för honom genom ett olaga beslag å två honom tillhöriga större brännerier vid Tannarp och Långnäs inom Jönköpings län tillskyndade förluster af 481,433 kronor 96 öre — måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Efter föredragning af detta ärende lemnades ordet på begäran till

Herr Lind, som yttrade: Redan vid förra årets riksdag fick jag mig tillskickade de rättegångshandlingar, som visade hvilken orättvisa blifvit Bladh tillskyndad genom en obemedlad länsmans eller kronobetjents verkställda olaga beslag vid tvenne större ångbrännerier. Ef-

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkstäldt
olaga beslag.
(Forts.).*

ter genomläsande af dessa handlingar erfor jag att Bladh, utom det att han gått ett större kapital förlustig, äfven genom detta olaga beslag blifvit stängd från hela sin affärsverksamhet. Jag tyckte då, att rättskänslan fordrade, att man sökte vinna upprättelse åt denne medborgare, som rönt en så himmelskriande orättvisa.

Jag erfor också att han två särskilda gånger sökt Kongl. Maj:t, för att Regeringen skulle taga initiativ i ärendet. Sista gången han derom ingaf ansökning till Kongl. Maj:t fann jag af det utlåtande Kongl. Maj:t infordrat från Justitiekanslersembetet, att Kongl. Maj:ts afslag grundade sig derpå, att svenska staten icke plägar taga om hand hvad enskilde medborgare kunnat lida genom begångna olagligheter af statens embets- och tjänstemän. Detta föranleder mig tvärtom att anse, att staten är skyldig att skydda enskilde medborgare mot sådana våldsåtgärder, som i detta fall blifvit begångna. Jag vill icke direkt klandra Stats-Utskottet för att det samma tillstyrkt afslag å motionen, enär det såsom hufvudsakligt skäl dertill har gifvit den anvisningen att den förorättade borde hafva instämt beslagaren till domstol och derigenom fått utrönt, huru stort belopp honom i skadeersättning hade kunnat blifva tilldömdt, men jag har till Stats-Utskottet ingifvit en skrift och handlingar, deraf visar sig att detta endast skulle hafva föranledt ytterligare förluster och obehag för Bladh, enär handlingarne visa att beslagaren, som skulle hafva utgifvit ersättningen, var alldeles utfattig, och hvad hade det då tjenat till att anställa rättegång mot honom. Det har ock mött förhinder att rätt upplysa Stats-Utskottet om den direkta förlust Bladh lidit på inköp och försäljning af brännerier och bränvinsredskap, hvilka tagits i beslag, men jag har sedan efterhört och jemväl erhållit upplysning derom i dessa dagar, nemligen att brännerierna med inventarier, enligt här nu förevisade brandförsäkringsbref, hafva varit brandförsäkrade, enligt specifika förteckningar, det vid Tannarp för 21,690 kronor och det vid Långanäs för 12,187 kronor 50 öre, således för båda tillsammans till 33,877 kronor 50 öre. Till följd af den rättegång, som uppstod efter beslagets verkställande och de förluster Bladh derpå lidit, måste han år 1858 undergå konkurs, och jag har från sysslomännen förskaffat mig del af auktionsprotokollet vid försäljning af boets egendom, hvilket protokoll visar, att försäljningssumman för bränneribyggnaderna jemte inventarier uppgick till sammanlagt 5,045 kronor 50 öre. Om jag då drager denna auktionssumman från brandförsäkringsvärdet, så får jag en totalförlust af 28,832 kronor. Jag tager mig friheten att vädja till hvars och ens rättskänsla, huruvida detta kan anses vara rättvist, att icke Bladh skall tillerkännas någon den ringaste upprättelse från statens sida för en sådan förlust. Jag anser det vara högst maktpåliggande och en samvetssak att lemna hvad en hvars samvete bjuder och uppmanar till att göra. När icke Regeringen har velat taga initiativet, bör väl Riksdagen söka att förebygga en enskild mans ruin, som, enligt hvad alla handlingar i målet utvisa, stält sig lagar och författningar till efterrättelse.

Mitt värdsamma yrkande är således att Kammarerna, med afslag

å Stats-Utskottets betänkande ville tillerkänna förre landtbrukaren Sven Johan Bladh en ersättning af 28,832 kronor.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag
(Forts.).*

Herr O. B. Olsson: Herr Talman! Mine Herrar! Jag skall nu icke ingå i någon bevisning om hvad Herr Bladh i denna affär kan hafva förlorat, ty det hafva Kammarens ledamöter sjelfva lika väl som jag varit i tillfälle att bedöma af de upplysningar som genom herr Bladhs eget föranstaltande blifvit afgifna.

Enligt dessa af honom nu meddelade upplysningar, skulle Herr Bladh hafva lidit en förlust på omkring en half million kronor.

Jag hemställer likväl till Kammaren hvad man kan hysa för tillit till sådana uppgifter? Att han lidit förluster genom ifrågavarande beslag, vill jag visst icke bestrida, men att det kan vara lämpligt att staten ikläder sig betalningsskyldighet för den förlust, som genom en tjensteman tillskyndats en enskild medborgare, betvivlar jag högeligen. Dessutom har ju Bladh icke genom vidtagande af några åtgärder inför vederbörlig domstol kunnat ådagalägga, hvarken att angifvaren eller åklagaren mot honom gjort sig skyldig till någon förseelse.

Motionären har visserligen upplyst, att detta numera icke kunde ske, emedan de båda äro döde, och det är visserligen sant att så nu är händelsen, men åtminstone den ene lefde för fyra eller fem år sedan, då målet redan var af Högsta Domstolen afgjort, och då vet jag ej, hvad som hindrat Herr Bladh att emot denne göra sina anspråk gällande, om angifvaren eller åklagaren genom sina olagliga åtgärder gjort sig skyldige till någon orättvisa mot Herr Bladh. Att någon af dessa två personer nu icke äro i stånd att ersätta Herr Bladh för de förluster han genom deras åtgörande möjligen lidit, har nu visserligen visat sig vara fallet, men för min del anser jag det vara olämpligt att Riksdagen skulle utan pröfning i detta hänseende på enskild motionärs förslag bevilja någon ersättning vare sig till större eller mindre belopp.

Jag tror att ett bifall till föreliggande motion skulle blifva ett farligt prejudikat för kommande tider, ty, om denna fråga nu lyckades vinna framgång, är det min fulla öfvertygelse, att Riksdagen äfven i många andra fall skulle blifva öfverhopad med dylika ansökningar om ersättningar.

På grund häraf får jag anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Samuel Johnson: Då jag känner temligen väl till denna händelse, som visserligen icke passerat inom mitt kommittenskap, men dock i närheten deraf, har jag begärt ordet för att lemna några upplysningar, som möjligen kunna tjena Kammarens ledamöter till någon ledning vid frågans bedömande. Dessa båda beslag verkställdes af kronolänsmannen i det distrikt, der brännerierna voro belägna, på angivelse af en sergeant. Det gick ett rykte i trakten om att beslaget just icke verkstälts på något särdeles grannliga sätt, utan att angifvarnes hufvudsakliga syftemål varit att på ett eller annat sätt åtkomma penningar. Detta tillhör väl just icke mig att nu nämna, men detta

Om ersättning åt S. J. Bladh för hos honom verkställt olaga beslag. (Forts.)

var det på orten gängse ryktet, som man med visshet kan påstå vara med rätta förhållandet öfverensstämmande.

Att Bladh hade en så fast karakter, att han icke ville inlåta sig i någon slags uppgörelse med angifvaren och åklagaren, då han ansåg sig säker på att icke hafva begått någon olaglighet, därför kan man icke annat än respektera honom Af rättegången har äfven visats, att man icke haft någon rättighet att verkställa beslagen, då hans brännerier icke voro af konfiskabel beskaffenhet, utan fullkomligt inrättade i öfverensstämmelse med lag och gällande författningar.

Detta oaktadt kommo de båda beslagen öfver Bladh alldeles som en tjuf om natten, just då han stod i begrepp att börja bränna och derföre skaffat sig en mängd råmaterial och redskap äfvensom inköpt en större mängd boskap till gödning, till hvilkas inrymmande man måst förskaffa sig större ladugårdar. Då Bladh, om han också ej kunnat förtjena så mycket som här blifvit uppgifvet, likväl sannolikt blifvit åtminstone en välbergad man, nu i stället urståndsattes att sjelf sköta sin affär, tvingades han genom dessa beslag att göra cession. Detta grep honom så hårdt, att hans helsa blef förstörd till den grad, att han icke sjelf kunde utreda sina stora och invecklade affärer, utan detta uppdrogs åt sysslomännen i hans konkurs.

Ergo kom han härigenom att lida större förluster än han möjligtvis gjort, om han med sina krafter kunnat biträda vid affärernas utredande. Af denna anledning anser jag, att man borde visa denne man något slags medkänsla i hans belägenhet, och att staten borde vara skyldig att gifva honom något slags ersättning.

Jag kan visst icke neka till att Stats-Utskottet icke kunnat handla på annat sätt än det gjort, då det i motiveringen för sitt afslag å motionen säger, att som icke Bladh under nära 10 år vid vederbörlig domstol gjort sina anspråk gällande, borde något afseende å ersättningsanspråket icke fästas; men jag hemställer likväl, huruvida man kan begära något sådant af en person, som icke är frisk och icke rätt vet hvad han gör. Nu har denne man återfått sin helsa och sina krafter och uppehåller sig på ett hyggligt sätt i Stockholm, der han visat sig såsom en aktad och värderad samhällsmedlem, ehuru han der drager sig fram i ytterst knappa omständigheter med stora bekymmer, och då anser jag icke endast rättvisan utan äfven statens eget intresse fordra, att han erhåller någon ersättning af staten för den förlust honom tillskyndats genom en statens tjänsteman.

Då jag icke rätt kunde fatta siffran, som motionären föreslog skulle Bladh tillerkännas, kan jag icke nu instämma med honom. Har han föreslagit samma belopp som i motionen, anser jag det vara för högt tilltaget och hemställer, om han icke skulle vilja återtaga detta yrkande, men är beloppet mindre, skulle äfven jag hemställa om bifall dertill.

Då jag nu fått se den summa, motionären begärt, anser jag den icke vara för högt tilltagen och yrkar derföre bifall till Herr Linds nu framställda förslag; ty jag anser det innebära rättvisa, och som sagdt hela denna sak är synnerligen behjertansvärd.

Herr Ola Månsson: Det är icke något enstaka fall det som här föreligger. Åtminstone i den ort, jag tillhör, vet jag att det för omkring 20 eller 30 år sedan rent af var en mani hos åtskilliga länsmän och angifvare att så mycket som möjligt trakassera bränvinsbrännare på det sätt, att deras redskap togs i beslag och de derigenom förhindrades att utöfva sin näring. Sedan anhängiggjordes saken vid domstol, och efter många års rättegång blef slutet nästan i hvarje fall, att bränvinsbrännaren befans hafva rätt och någon olaglighet icke vara af honom begången, men om ersättning för hans lidna förluster, derom ville ingen höra talas, och det oaktadt dessa förluster äfven der uppgingo till icke så små belopp. Detta kan väl icke vara rätt, utan om en beslagtagare har så litet reda på hvad lagen stadgar, att han upprepade gånger gör sig skyldig till olaga beslag, bör han väl därför näpsas och åläggas ersätta de derigenom förorsakade förluster; men vanligen har han ingenting att betala med, och den förorättade får derföre ingenting. Att så kan ske är ganska beklagligt; och beklagligt måste väl äfven vara att en person, som den hvilken nu är i fråga, skall på detta sätt kunna tillskyndas sådana förluster, att han derigenom sättes på bar backe. Det är ej staten värdigt lemna den enskilde medborgaren värnlös gent emot statens tjenare, utan bör i sådana fall som detta till någon del gäldas de oskyldigt lidna förlusterne; och derföre yrkar jag bifall till motionärens nu modererade förslag.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)*

Herr J. Erickzon: Då jag tillhör den ort, der ifrågavarande beslag egt rum, torde ingen vara närmare än jag att derom lemna Kammaren erforderliga upplysningar; och säkert är att Stats-Utskottet icke skulle kommit till det slut, som i betänkandet föreligger, om Utskottet lika väl som jag känt till denna sak. Personen i fråga har mer än en gång uppmanat mig att hos Riksdagen göra framställning i det syfte motionen afser, men har jag ansett det mindre lämpligt att ett sådant förslag skulle komma från mig, som tillhör orten, och dessutom har jag trott att, då mer än tio år förflutit sedan beslaget gjordes, ersättningsanspråket till äfventyrs kunde anses preskriberadt. Säkert är emellertid att mannen i fråga af sin olycka greps så djupt, att han måste tagas i vård af samhället; han blef namligen vansinnig. Detta är något som Herr Samuel Johnson icke kunnat omtala, ty han tillhörde en annan ort och kan derföre icke i allt så väl känna till saken. Men jag vet det såsom ögonvittne; och jag känner äfven de personer, som åstadkommo detta, och vet att de icke skydde något medel för att vinna sitt mål. Jag skall derföre gerna lemna min röst åt motionärens förslag; men anser Kammaren den af honom begärda summan tåla vid någon nedsättning, skall jag äfven nöja mig med det; men någon ersättning anser jag denne djupt förorättade man böra få.

Herr O. B. Olsson: Här har visserligen blifvit sagdt, att äfven på andra orter gjorts olaga beslag, som tillskyndat personer förluster; men jag ber att få erinra, att om en tjänsteman begår ett fel — han må nu vara länsman eller fiskal eller hvad annat som helst — och en

Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkstäldt
elaga beslag.
(Forts.)

enskild person derigenom lider förlust, så får tjänstemannen, om detta kan ledas i bevis, ersätta förlusten. Nu har visserligen af en person, som bör väl känna till förhållandet, och hvars uppgifter jag därför icke vill bestrida, uppgifvits att landtbrukaren Bladh skulle lidit högst betydliga förluster, men detta är något som åtminstone icke synes af handlingarne i målet. Der talas nemligen hvarken om produkter eller kreatur, som af honom blifvit inköpta. Dessutom är det en annan sak, som i afseende på beräkningen af dessa förluster förefaller mig icke så litet besynnerlig, och det är, att under det beräkningen i fråga om det ena beslaget utgår från år 1855, så räknas det andra från år 1858, fastän båda beslagen skedde samtidigt. Huru förklara detta? Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Jag vill för min del icke göra någon invändning emot det slut, hvartill Utskottet kommit i denna sak, efter som utredning saknas om verkliga storleken af den förlust, som här är i fråga. Men jag anser att den siste ärade talarens yttrande, att det vore ytterst farligt, om staten skulle vara skyldig att godtgöra de förluster, som dess tjänstemän tillskyndat enskilda personer, icke bör få obestridd passera Kammaren. Om en sådan skyldighet icke åläge staten, skulle vi vara utsatta för de mest oerhörda förluster, utan att hafva någon utsigt att blifva godtgjorda därför. Det är emellertid en inom andra länder, som jag tror, allmänt erkänd grundsats, som dessutom har en betydlig mängd rättsgrunder för sig, att om ett ombud, som blifvit bemyndigadt att handla å annans vägnar, förorsakar en tredje person någon skada, hufvudmannen bör svara för densamma. Staten är skyldig att tillse, det den väljer dugliga och skickliga tjänstemän, men begå desse sådana fel, att enskilda personer derigenom lida förlust, bör staten icke kunna undandraga sig att ersätta densamma, derest den felaktige tjänstemannen befinnes vara ur stånd dertill. Det vore väl den högsta orättvisa om den, som genom en tjänstemans förhållande blifvit bragt till fullkomlig ruin, skulle vara nödsakad att finna sig deri, och jag förmodar att det för oss litet hvar, derest vi råkat blifva offer för en kitslig eller oduglig länsman eller annan tjänsteman, skulle vara en ganska hård tröst att hänvisas att hos denne ensam söka ersättning för hvad vi lidit. Den förlust, hvars ersättande motionären här påyrkat, synes, efter allt hvad jag kunnat finna, hafva varit högst betydlig, och jag måste beklaga, att Kongl. Maj:ts regering, der framställning gjorts om dess afhjelpande, lemnat densamma utan afseende, hufvudsakligen på grund af, såsom det af handlingarne tyckes framgå, Justitiekanslerns i frågan afgifna utlåtande. För min del skulle jag icke vara obenägen att tillstyrka, det Riksdagen till Kongl. Maj:t afläte en skrivelse med anhållan, att utredning af förlustens verkliga storlek måtte åstadkommas, samt att Kongl. Maj:t derefter ville hos Riksdagen göra en framställning i hvad mån det kunde vara skäligt att bevilja den ifrågasatta ersättningen. Enligt den af motionären angifna beräkningen, grundar sig förlustens belopp till stor del på förutsättningen om en möjlig vinst, men i detta hänseende tror jag icke att någon ersättning, vare sig af

de till förlusten vållande tjenstemännen eller af staten kan komma i fråga. Nu invänder någon, att yrkande om ersättning bort göras inför vederbörlig domstol, och det är ock hufvudsakligen på den grund, att så ej skett, som Utskottet afstyrkt bifall till motionen. Det lär emellertid vara förhållandet att de personer, på hvilkas olagliga förfaringssätt ifrågavarande ersättningsanspråk grunda sig, äro döda. I följd häraf har någon rättegång i brottmålsväg icke med utsigt om framgång kunnat anställas, då, såsom vi ju veta, ett ansvarsyrkande mot död person icke kan af domstol upptagas. Att mannen i fråga, utfattig såsom han är, icke emot nämnda personers enkor och barn, hvilka jemväl lära befinna sig i fattiga omständigheter, anhängiggjort någon civilprocess för utbekomma en så stor summa, som han anser sig hafva förlorat, detta räknar jag honom icke till last. Emellertid kan jag icke neka, att jag är tveksam i valet af hvad jag nu bör tillstyrka. Motionären har nedsatt beloppet till 28,000 kronor, och hvad man än härom måtte föreslå, blir det alltid någonting godtyckligt. Helst skulle jag derföre vilja, att ärendet återremitterades, för att utredning om förlustens verkliga storlek måtte af Utskottet vidtagas, och, då jag ej har mig bekant hvad Första Kammaren beslutat i frågan, skall jag stanna vid att påyrka en återremiss för nämnda ändamål.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkstäldt
olaga beslag.
(Forts.)*

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Det må väl vara sant, att den person, hvarom här är fråga, gjort en ganska stor förlust, men det skulle vara vådligt att slå in på den vägen, att staten skulle godtgöra dylika förluster, ty säkert är att då skulle man från alla håll få höra dylika anspråk framkomma. Dessutom tror jag för min del att det icke vore någon så stor olycka för landet, om flere handteringar af samma slag ginge under genom slika olycksfall, och yrkar jag derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Samuel Johnson: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång besvärar Kammaren, men jag anser mig böra med några ord gemäla Herr O. B. Olsson. Han måste, efter hvad jag kunde höra, hafva helt och hållet missförstått mitt förra yttrande. Jag har nemligen aldrig sagt, att Bladhs förluster uppgått till det belopp, som i motionen finnes uppgifvet; detta är något som jag icke vet och har derföre aldrig kunnat påstå något sådant. Men jag känner den person, som uppgjort beräkningen öfver dessa förluster, och han gjorde dem efter hvad han antog skulle hafva blifvit Bladhs vinst, om allt gått lyckligt, och efter den måttstocken är jag fullkomligt öfvertygad att det är rätt räknadt. Hur det skulle i verkligheten gestaltat sig, är deremot något, som hvarken han eller jag eller någon annan människa kan veta. Men hvad jag fortfarande påstår, är att såväl kreaturen som landtmannaprodukterna voro inköpta, men sedermera icke kunde med den fördel, som var beräknad, komma till användning. Och att han härigenom ådrogs stor förlust har jag mig bekant, lika som sådant bör af en och hvar vara lätt insedt. Det kan nog vara mycket riktigt att Bladh bort till domstol instämma sitt ersättningspåstående.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)*

Men dels var mannens helsa då mera bruten, och dels var äfven upplýst att den ifrågavarande tjänstemannen icke lemnade några tillgångar efter sig, så att der var ingenting att taga. Och följaktligen hade en sådan åtgärd icke ledt till något resultat. Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr Farup: Med afseende på de faktiska förhållanden, som här förelegat för Stats-Utskottet, kunde Utskottet knappt komma till annat resultat, än det gjort. De upplysningar, som likväl sedan framkommit, göra, att jag för min del är mycket böjd att rösta för, att mannen verkligen måtte ske rättvisa så långt ske kan. Frågan är af ganska stor principiel betydelse. Staten utrustar sina tjenare med maktfullkomlighet, statens undersåtar äro tvungna att underkasta sig dessa statens tjenare vid drygt ansvar, äfven om den största orättvisa sker. Här har otvifvelaktigt skett en ganska stor orättvisa. Hvad skall då mannen göra; skall han låta offra sig såsom ett lam utan att åtminstone försöka att erhålla någon upprättelse? Vi torde något hvar påminna oss förhandlingarna vid det jurismöte, som för ett par år sedan hölls härstädes, der just bland annat den frågan afhandlades, huruvida staten skulle anses skyldig att ansvara för sina embetsmäns förseelser i tjensten. Så vidt jag kunde förstå, gick man emellertid rundt omkring frågan, utan att egentligen beröra dess kärna; man ansåg det ytterst vådligt att genom en lag bestämma, att staten skulle ersätta sådana förseelser, ty man befarade derigenom missbruk. Men, så vidt jag kunnat fatta af de mötets förhandlingar som kommit mig till handa, voro åsigterna ense derom, att billighet talade för saken och att det äfven vore ganska klokt af staten att ersätta sådana förluster, som härigenom uppkomme. Beklagligt är det i högsta grad, att icke mannen bättre sett sig före, att han icke anhängiggjort rättegång mot sterbhusdelegarne; men så länge Stats-Utskottet icke erhållit någon bestämd sifferuppgift om den förlust, mannen lidit, har Stats-Utskottet icke kunnat komma till annat resultat. Frågan är, som jag förut nämmt, af stor principiel betydelse, och af denna orsak skulle jag vilja förena mig i Grefve Sparres yrkande om återremiss, ehuru jag helst såge, att Kammaren uti en skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru stor denna förlust verkligen kan vara och sedan inkomma med proposition till Riksdagen. Detta torde må hända icke låta sig göra, hvarföre jag instämmer i det af Grefve Sparre framställda yrkande.

Herr Sven Nilsson: Inom Utskottet har jag fått temligen klart för mig, att Bladh icke allenast fått undergå en högst orättvis behandling af kronobetjeningen, utan jemväl med anledning deraf lidit en ganska stor förlust; men af de handlingar i ärendet, som i Stats-Utskottet funnos tillgängliga, kunde jag för min del icke komma till någon visshet om, huru stor den ifrågavarande förlusten verkligen varit. Den kalkyl, som Bladh sjelf uppgjort, kan jag icke sätta stor tillit till, i synnerhet så som den blifvit beräknad; först i dag har motionären behagat framlägga handlingar, hvilka innehålla uppgifter,

som jag för min del skulle vilja ifrågasätta, huruvida de icke förut bort komma till Stats-Utskottets kännedom, och på hvilka man skulle kunna grunda sig ett bestämdt omdöme i frågan, nemligen om det värde egendomen hade, då den togs i beslag, och den köpeskillning som erhöles, då den för Bladh afhändes på offentlig auktion. Den förlust som derigenom tillskyndats Bladh har således icke kunnat föreläggas för Utskottet och således ej heller kunnat grundläggas något dess beslut. Man har således icke gerna kunnat bidra till annat resultat, än det hvartill Utskottet kommit, just emedan man icke kände beloppet af den verkliga förlust, som Bladh tillskyndats genom det olagliga beslaget.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkstäldt
olaga beslag,
(Forts.)*

Emellertid hyser jag den åsigten att, då en person på detta sätt blifvit behandlad af statens tjenare, staten äfven har skyldighet att derfor lemna ersättning. Det är sant, att det skulle blifva ett farligt prejudikat och kan leda till betänkliga följder, i händelse en sådan princip skulle läggas till grund för rättsanspråk, men jag vill icke, att någon princip här vid lag skall läggas till grund, utan jag vill att Kongl. Maj:t i hvarje särskildt fall skall pröfva sådana frågor, och efter en noggrann utredning derefter göra framställning till Riksdagen om de ersättningsbelopp, som kunna befinnas öfverensstämma med rättvisans fordringar. I likhet med en föregående talare beklagar jag att, då mannen hos Kongl. Maj:t gjort framställning i ärendet, Kongl. Maj:t icke kommit till annat resultat, än att helt och hållet lemna hans framställning å sido. Anledningen dertill har väl, föreställer jag mig, varit den, dels att Bladh icke haft handlingar som fullständigt utredt förhållandet, och dels att man icke vågat sig in på den princip, om hvilken här nu talas. Frågan är, så förefaller det mig, ännu för litet utredd och jag är således för min del icke ense med mig sjelf, åt hvilket beslut jag skall lemna min röst, emedan jag icke gerna kan, så att säga, på rak arm ingå i pröfning af handlingar, som framläggas här i Kammaren, vid ärendets behandling, hvilket motionären äfven först i dag gjort. En återremiss till Utskottet skulle heller icke tjena till något, då Första Kammaren redan fattat beslut i frågan och således från Stats-Utskottets sida icke något annat vore att göra, än att återlemna ärendet till Kammaren, på det Kammaren måtte fatta sitt beslut. Icke heller är jag särdeles böjd för att lemna Bladh ersättning, utan att Kongl. Maj:t derförut pröfvat beloppet af den samma. För mig återstår väl således intet annat än att rösta för en skrifvelse till Kongl. Maj:t, på sätt Grefve Sparre föreslagit, för att derigenom åstadkomma en opinionsyttring från Kammarens sida, som skulle föranleda Bladh att å nyo göra framställning till Kongl. Maj:t med ny anhållan om ersättning och på samma gång derigenom få frågan utredd. Motion kunde då jemväl, om något annat resultat ej vunnits, vid en kommande riksdag väckas med förhoppning om ett bättre resultat, än som nu kommit den nu föredragna motionen till del. Skulle emellertid Grefve Sparre vilja formulera sitt skrifvelseförslag så, att man kan förena sig derom, skall jag gerna vara med om ett sådant beslut. Men intill dess så skett, får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Man har, som det vill synas mig, egnat denna fråga en större uppmärksamhet än den må hända förtjenar. Den princip, som med anledning af motionärens framställning och den utredning, som förefinnes, nu närmast föreligger till afgörande, är huruvida Riksdagen kan — utan att någon närmare kännedom vunnits vare sig om beloppet af den skada, som skall hafva blifvit mannen i fråga tillskyndad eller om tjänstemannen, hvars tjänstefel skall härtill hafva varit orsaken, kunnat tillförbindas att utgifva någon skadeersättning -- vilja helt och hållet på en slump och på enskild motionärs framställning utbetala en större summa penningar. Det är denna princip, som först skall afgöras, och i afseende på den samma är jag fullt ense med mig sjelf, att Riksdagen i förevarande fall icke bör företaga någon åtgärd. Det kan väl icke rimligtvis sättas i fråga, att om en enskild motionär föreslår beviljande af ett anslag på flera 100,000 kronor såsom skadeersättning åt en person som, efter hvad man kan tycka, genom en tjänstemans felaktiga förfarande i tjensten lidit orätt, Riksdagen skulle genast bevilja något som helst belopp, utan att man af den utredning som föreligger kan se om den verkliga förlusten fullt motsvaras af det begärda beloppet eller af allenast hälften, tredjedelen eller fjerdedelen deraf och icke heller fått klart för sig om den ifrågavarande tjänstemannen kunnat ådömas någon betalningsskyldighet och i sådant fall om han skulle ersätta hela förlusten eller blott en del. Vore här fråga om att lagstifta i ämnet, då kunde man se saken från en annan sida och inlåta sig i pröfning, huruvida staten ur principiell synpunkt har skyldighet att ersätta förluster af ifrågakomma beskaffenhet. Den frågan fordrar nog sitt särskilda kapitel, och om på dess lösning vore beroende afgörandet af det föreliggande förslaget, kunde en återremiss till Utskottet vara på sin plats. Men nu kommer denna fråga först i andra rummet, och dermed bortfaller, efter min tanke, det enda skälet som kunde föranleda en återremiss.

För öfrigt framgår af motionen, att den begärda skadeersättningen afser förlust, som mannen i fråga anser sig hafva lidit derigenom att han icke kunnat fortsätta sin rörelse i den omfattning som han beräknat, och att förlusten följaktligen endast indirekt träffat honom. Han skall nemligen genom det skedda beslaget blifvit under en följd af år hindrad att utöfva en bränvinsbränningshandtering. Kan man då verkligen anse lämpligt att Riksdagen skulle blott och bart på en kalkyl om den uteblifna vinstens sannolika belopp utgifva en slumpvis beräknad ersättning. Jag för min del kan icke tro det. Inom denna Kammare har icke någon närmare utredning kunnat lemnas om det belopp, som skäligen bör lemnas, oafsedt frågan om statens skyldighet att ersätta förluster af ifrågavarande slag. Jag anser det därför hafva varit lika origtigt af Stats-Utskottet att föreslå att på en slump skänka bort den föreslagna summan, som det nu var af Kammaren att fatta ett beslut om anslagens beviljande utan att hafva förut fått frågan utredd från de två enda synpunkter, dem jag anser härvid kunna komma i betraktande, nemligen först och främst huruvida den lidna skadan är af beskaffenhet att böra af den ifrågavarande tjänstemannen ersättas, och vidare om staten, för den händelse samme

tjensteman saknar medel till skadans ersättande, bör anses pligtig att för ersättningsbeloppet ansvarar. Intetdera häraf är utredt, och vid sådant förhållande lär icke heller någonting kunna för närvarande göras i ämnet. Jag hemställer därför om bifall till Utskottets förslag.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)*

Herr Liss Olof Larsson: Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, emedan jag icke föreställt mig att motionären skulle försöka försvara sin motion; men då han emellertid gjort det och dertill flere talare understött honom, anser jag mig icke kunna underlåta att tillkännagifva, det jag inom Utskottet röstat för motionens afstyrkande och att jag fortfarande är af samma mening. Jag kan icke annat än säga att det högelingen öfverraskat mig att man kan tala om att bifalla en begäran om statsanslag för ett sådant ändamål som det, hvarom Herr Linds motion handlar. Herrarne ha ju tydligt sett af motionen och densamma bilagda handlingar, att ingen utredning vunnits ens derom, huruvida den ifrågavarande statens tjänsteman funnits skyldig att till Herr Bladh utgifva någon ersättning. Det är blott fråga om ett beslagsmål, deruti det gjorda beslaget blifvit upphäfdt i högsta instansen. Men om tjänstemannen haft grundade skäl till sitt åtgörande eller icke, derom har upplysning icke vunnits.

Herr Lind har på något besynnerligt sätt fått den Herr Bladh genom beslaget tillskyndade förlusten att uppgå till 481,433 kronor 96 öre men han har dock visat sig hafva något medlidande äfven med staten och därför prutat ner summan till 252,378 kronor 33 öre; och det kan icke sägas annat än vara noga uträknadt, då man får en summa på öfver en fjerdedels million kronor att sluta på 33 öre. Men då Herr Lind icke lemnat någon som helst upplysning om, huru han kommit till denna summa, måste man antaga att han gripit den ur luften; och det torde under sådana förhållanden vara svårt för Kammaren att, så att säga, på rak arm afgöra denna fråga. Nu säger man visserligen, att förlustens storlek blifvit styrkt inför rätta genom vissa på ed afhörde personers utsago, och till yttermera visso har man, utom andra handlingar, vid motionen fogat prestbetyg af innehåll, att ofvanberörda vittnen under år 1877 och någon del af innevarande år varit vid sina sinnens fulla bruk och i åtnjutande af medborgerligt förtroende. Bättre hade dock varit om man fått veta att vittnena haft dessa egenskaper, när de beedigade förlustens storlek.

Hvad beträffar förslaget om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, om och i hvad mån ifrågavarande tjänsteman kan finnas skyldig att för den öfverklagade embetsätgårdens till Bladh utgifva någon godtgörelse, så kan jag icke heller gilla detta. Hur skulle nemligen en sådan utredning vinnas? För min del föreställer jag mig, att den icke kan åstadkommas annorledes än på domstolsväg; och för sådant ändamål måste Kongl. Maj:t då förordna en aktör, som hade att processa med kronan för att få denna sak utrönt. Detta förefaller mig rent af gränsa till det löjligen. Den som vill hafva ersättning af staten i det ena eller andra hänseendet måste väl åligga att styrka, att han från statens sida förorsakats en förlust. I det fall, hvarom nu är fråga, bör enligt min tanke först utredas, dels att Herr

Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)

Bladh lidit förlust till visst belopp och dels att denna förlust bort af en statens tjensteman godtgöras, men att tjenstemannen dertill saknat tillgång, och innan en sådan utredning vunnits, anser jag frågan vara för tidigt väckt.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Lyttkens: Ovilkorligen föreligger här en principfråga af vida större vikt, än min granne till höger nyss velat medgifva, ty här gäller det den principfrågan, huruvida, om genom en statens embetsmans förvållande en person blifvit tillskyndad en förlust, och denne embetsman icke har något att ersätta den samma med, staten skall vara skyldig eller icke att lemna denna ersättning. Inom ingen af de olika grenarna af vår förvaltning har den förra satsen vunnit tillämpning, förutom inom tullverket. Der har nemligen den principen gjort sig gällande, att, så snart någon person, genom en af verkets tjenstemäns förseelse i tjensten, tillskyndats en förlust samt tjenstemannen befunnits icke ega tillgång att godtgöra den samma, sådan godtgörelse lemnats af tullverkets medel. Samma princip anser jag vara tillämplig på förevarande fall, ty eljest skulle, såsom Grefve Sparre ofta anmärkte, lätt inträffa, att genom en oskicklig kronolänsmans åtgörande en enskild person skulle komma att tillskyndas en ofantlig förlust, för hvilken han icke hade att af den fattige tjenstemannen vänta sig någon ersättning. Men som vi i vår lagstiftning icke hafva någon sådan bestämmelse, förutom i fråga om tullverket, så kan Riksdagen för närvarande ingenting göra med anledning af motionen. Onekligen tyckes Herr Bladh hafva lidit en ganska betydlig förlust, men det är hvarken utredt i hvad mån eller till huru stor grad detta skett. Att länsmannen emellertid haft ganska grundade skäl för verkställande af det öfverklagade beslaget framgår af häradsrättens utslag, som icke ens ålägger honom att ersätta rättegångskostnaden. Att nu emellertid, på sätt motionären föreslagit, till norm för ersättningsbeloppet taga en summa på slump, vare sig den af Bladh beräknade, eller 481,433 kronor 96 öre, eller den af motionären föreslagna, 252,378 kronor 33 öre eller slutligen den till hvilket anspråket under diskussionen blifvit nedprutadt, eller 28,000 kronor, det anser jag för min del vara olämpligt; ty dessa summors olikhet häntyder på, att hvarken motionären eller Bladh haft reda på, huru stor förlusten i sjelfva verket varit. Och att vid sådant förhållande begära, att Riksdagen, så att säga på stående fot, skall bevilja en summa, som, om än betydligt nedprutad, dock i och för sig är ganska betydlig, det anser jag vara obilligt begärdt. Jag påyrkar därför att denna fråga underkastas erforderlig utredning, innan Kammarerna beviljar vare sig den ena eller den andra af ofvan berörda summor. Men jag vill emellertid icke rösta för en skrivelse till Kongl. Majt, emedan, vid det förhållande att Första Kammarerna redan bifallit Utskottets hemställan, en sådan skrivelse för närvarande icke skulle leda till något resultat. Det finnes dock en annan utväg till frågans lösning, nemligen att under riksdagens lopp väckes en motion, som kommer att remitteras till Tillfälligt Utskott och har till ändamål att få utredt, om och i hvad mån Bladh genom

ifrågavarande tjänstemans åtgörande tillskyndats förlust samt, om denne tjänsteman är oförmögen att godtgöra den samma. Denna utväg är alltid öppen för dem, som intressera sig för Herr Bladh.

Jag yrkar emellertid bifall till Utskottets förslag.

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)*

Grefve Sparre: Då jag senast hade ordet, hade jag icke kännedom om, att saken redan var afgjord inom Första Kammaren, och jag trodde således då att något skulle kunna vinnas genom en återremiss. Sedan jag emellertid af denna Kammars sekreterare blifvit upplyst om att från Första Kammaren hit öfverlemnats protokollsutdrag af innehåll, att Utskottets hemställan der blifvit bifallen, återtager jag mitt förra yrkande och instämmer i stället med Herr Lyttkens.

Det är alldeles otvifvelaktigt, hvilket äfven tyckes framgå af diskussionen uti denna fråga, att staten icke alldeles kan slå döförat till, om jag så må säga, för de klagomål, som kunna anställas emot honom på grund deraf att hans tjänstemän gjort orätt och sakna tillgång att godtgöra de förluster, som de genom sitt förfarande tillskyndat enskilde personer. Lika med Herrar Lyttkens och Carl Ifvarsson anser jag det emellertid icke vara möjligt att, så att säga, på en höft draga till med en summa. Jag har visserligen hört att den summa, 28,000 kronor, hvartill motionären nedprutat sitt anspråk, grundar sig på den beräkningen, att han från de i beslag tagna bränneriernas brandförsäkringsvärde dragit det belopp, för hvilket de af Bladhs konkursmassa försålt, och dymedelst fått förlusten att uppgå till sagda summa. Jag medger att detta är ett sätt att komma till saken, men jag anser det dock vara något för raskt, om Kammaren nu skulle på denna blotta uppgift och utan att vidare undersökning föregått fatta sitt beslut. I likhet med Herr Lyttkens anser jag därför lämpligast vara att väcka motion om affåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning i det af Herr Lyttkens angifna syfte. Frågan skulle derigenom kunna framkomma till Riksdagen i ett bättre skick nästa gång än nu.

Och jemte det jag uppmanar motionären att, sedan frågan fallit, väcka en sådan motion, instämmer jag uti sakens nuvarande skick med Herr Lyttkens uti hans yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Åke Andersson: Att personen i fråga genom det omnämnda beslaget lidit en ganska stor förlust, torde icke kunna betviflas. Men huruvida de derom redan lemnade uppgifterna äro rigtiga eller icke, derom vill jag dock icke inlåta mig i något bedömande, och jag skulle också icke hafva begärt ordet, om icke mitt samvete manat mig dertill till följd af såväl Grefve Sparres som Herr Lyttkens förslag att frågan skulle uppskjutas till nästa Riksdag, då motionären åter kunde framkomma med sin motion. Det står nemligen i vida fältet, huruvida denna då skall vinna bättre erkännande, än nu. Emellertid vill jag nu erinra om ett gammalt ordspråk som säger: "Snar hjälp är dubbel hjälp". Jag vill icke yttra mig om anslagets befogenhet ur principiell synpunkt, men jag vågar emellertid uttrycka den förhoppning, att Riksdagen skall vara villig att lemna Herr Bladh så pass

*Om ersättning
åt S. J. Bladh
för hos honom
verkställt
olaga beslag.
(Forts.)*

ersättning för hans lidna oförrätt, att han under sina återstående lefnadsdagar måtte hafva en betryggad bergning. Mannen har, så vida jag är riktigt underrättad, ingen familj och kan således låta sig för egen del nöja med ett vida mindre belopp än den sist gjorda beräkningen, hvilket han antagligen också hellre skulle taga emot nu än under ett svagt hopp vänta på något mera vid en annan riksdag.

Jag tager mig därför friheten föreslå, att Riksdagen i ett för allt ville lemna Herr Bladh en godtgörelse af 15,000 kronor; och anhåller jag, att Herr Talmannen ville framställa proposition å detta yrkande.

Herr Farup: Jag anhåller endast att få återtaga mitt yrkande om återremiss och förena mig med Herr Lyttkens.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående afsöndring af jord från åtskilliga kronans egendomar för särskilda ändamål.

§ 8.

Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens Fjerde hufvudtitel.

Punkten 1:

Bifölls.

Punkten 2:

Lades till handlingarne.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.*

I *punkten 3* hade Utskottet, med anledning af Kongl. Maj:ts förslag, att Riksdagen måtte till aflöning i enlighet med uppgjord förslagsstat åt en nyinrättad gemensam *artilleribyrå* för armén och flottan uppföra ett ordinarie anslag å 29,700 kronor, på anförda skäl hemställt:

att Riksdagen måtte till aflöning m. m. i enlighet med här nedan intagna, af Utskottet upprättade förslagsstat åt en nyinrättad för armén och flottan gemensam artilleribyrå uppföra ett ordinarie anslag af 25,000 kronor.

Förslag till stat för arméns och flottans artilleribyrå.

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.	
1 chef arfvode	---	---	1,800	---
1 officer d:o	---	---	1,300	---
2 d:o d:o	---	---	2,600	---
1 d:o d:o	---	---	1,000	---
7 d:o d:o	---	---	7,000	---
1 maskiningeniörd:o	---	---	4,500	---
1 vaktmästare	500	300	800	(Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.)
Gratifikationsmedel ...	---	---	3,000	
Expensmedel till ljus och ved, skrif- och ritmaterialier, inköp af böcker och tid- skrifter m. m.	---	---	3,000	---
Summa	---	---	25,000	---

Anm. 1. Artilleribyråns armén tillhörande personal åtnjuter, liksom Generalstabens officerare, ersättning för inqvartering och servis, när de äro i Stockholm eller Göteborg tjenstgörande efter de för dessa städer fastställda särskilda tariffer, och vid tjenstgöring hvar som helst annorstädes i stad eller på landet efter den tarif, som gäller för inqvartering i rikets öfriga städer. Officer af flottan, som tillhör Artilleribyran, åtnjuter liksom officer, hvilken är till tjenstgöring vid flottans militärdepôt eller varf kommenderad, inqvarteringsbidrag, när de äro i Stockholm eller Göteborg tjenstgörande, till det belopp, som finnes för Stockholms station, bestämdt och vid tjenstgöring hvar som helst annorstädes till det belopp, som finnes för Karlskrona station fastställt.

Anm. 2. Den af byråns personal, som förläggas till varaktigare tjenstgöring vid kanongjutier, krutbruk och dylika inrättningar, erhåller, utom sin reseersättning, dagtraktamente endast under sjelfva resedagarne.

Anm. 3. Rese- och traktamentsersättningar skola, derest resan eller uppdraget afser befrämjandet af något ändamål, för hvilket särskildt anslag finnes anvisadt, utgå antingen från detta anslag eller från de medel, som för sådant ändamål stå till Arméförvaltningens artilleri-departements förfogande; men i annat fall från allmänna rese- och traktamentsanslaget på vederbörande hufvudtitel.

Anm. 4. De af byråns personal, som innehafva arfvoden, äro

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

med afseende på dessas åtnjutande underkastade bestämmelsen i punkten 9 mom. c af nådiga cirkuläret af den 26 November 1875 angående tillgodonjutande af de i arméns nya lönestater upptagna särskilda aflöningsförmåner.

Anm. 5. Vaktmästaren, hvilken aflöning utgår såsom lön och tjänstgöringspenningar, är vid fråga om dessa förmånens åtnjutande underkastad, utom i afseende på pensioneringen, de vilkor, som i sådant hänseende blifvit vid nyreglerade centrala embetsverk allmänligen stadgade.

Anm. 6. Vaktmästaren kommer att åtnjuta pension i enlighet med nådiga cirkuläret af den 22 Juni 1877 angående den nya pensioneringen för armén och blifver pensionsberättigad vid 60 års ålder.

Anm. 7. Om vaktmästaren i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, den kontanta lönen minskas med 150 kronor.

Efter föredragning af Utskottets hemställan, lemnades ordet på begäran till

Herr Liss Olof Larsson, hvilken, enligt anteckning å utlåtan- det, jemte Herrar *Carl Ifvarsson, P. O. Hörnfeldt, O. B. Olsson, J. E. Johansson* och *Ivar Månsson*, inom Utskottet reserverat sig mot samma hemställan, och som nu anförde: Såsom Herrarne af betänkan- det finna har jag reserverat mig mot den föredragna punkten; och jag har gjort detta, emedan jag ansett mig icke kunna biträda vare sig Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag. Det förefaller mig nem- ligen såsom skulle man kunna på annat sätt vinna samma mål, som man genom dessa förslag åsyftar, med betydligt mindre kostnader än de nu föreslagna. Till en början har det synt mig något tveksamt, om det verkligen är nödvändigt att här i Sverige experimentera med sådana försök, som här äro i fråga, då vi för några år sedan beviljat anslag för anställande utomlands af militärattachéer, hvilkas uppdrag just är att följa med de nya uppfinningar, som inom detta område derstädes göras, eller om icke härigenom de stora kostnaderna för experimenten inomlands skulle kunna inbesparas. Jag vågar dock icke härom yttra någon bestämd mening; men jag föreställer mig att, om sådana försök verkligen äro nödvändiga, de borde kunna göras något mera fullständiga, så att det åsyftade ändamålet verkligen vunnas.

Af det Kongl. förslaget ser man nemligen, att en stor del af Arméförvaltningens artilleridepartements göromål skulle öfverflyttas å den nya artilleribyran, men att dock artilleridepartementet skulle bi- behålla en annan del af sina göromål. Så skulle frågorna om arméns vapen och ammunition fortfarande behandlas i artilleridepartementet, under det att konstruktionen af artilleriets materiel och flottans skjut- vapen skulle tillhöra artilleribyran. Jag föreställer mig dock, att artilleridepartementet, om det erhöle nödig förstärkning, mycket väl skulle kunna medhinna alla dessa göromål, hvarigenom alltså "det stora målet" lika väl vunnas. Jag kan också icke finna annat, än att man genom bifall till Kongl. Maj:ts förslag visserligen, så att säga,

vinner enhet mellan armén och flottan, men deremot söndrar armén inom sig sjelf, då nemligen konstruktionen af artilleriets materiel och arméns öfriga skjutvapen, som förut af gemensam myndighet ombesörjts, nu skulle splittras på den nya artilleribrån och Arméförvaltningens artilleridepartement.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Såsom ett önskningsmål må jag ock uttala en tanke, som hos mig uppstått, den nemligen att man väl borde sträfva till ett förhållande, som man icke i något af nu ifrågavarande fall får se, nemligen ett närmande till brödrariket Norge. Ätminstone i fråga om ett sådant fall som detta, nemligen i fråga om konstruktionen af landtarméns och flottans materiel, skjutförsökens ordnande m. m., borde väl en gemensamhet de båda länderna emellan göra sig gällande. Derom ville också jag, för min del, vara med; ty, så vidt jag kan föreställa mig, måste väl i ett möjligen inträffande krig svenskar och norrmän komma att kämpa tillsammans, och vid sådant förhållande måste det väl anses såsom godt, om de båda länderna i fråga om beväpning och dylikt följde enahanda ordning. Äfven skulle väl kostnaderna för de ifrågavarande experimenten, om de gjordes gemensamma för begge länderna, blifva mindre än hvad de hittills varit. Någon gång har ock, efter hvad jag erfarit, en sådan gemensamhet egt rum, och jag vet verkligen icke, hvarföre den icke skulle kunna upphöjas till regel, då enligt min tanke hvad som i detta hänseende passar för Sverige äfven bör passa för Norge, och tvärtom.

Men dessutom kommer i den här nya byrån den besynnerliga omständigheten att inträffa, att den skall bestå af tre afdelningar. En af dessa skall konstruera, en annan göra försök, och den tredje något annat. Jag föreställer mig, att det skall vara ganska egendomligt för dem som konstruera att ej få vara med om försöken, och för dem som anställa försök att ej få vara med om att konstruera något nytt. Det ser nästan ut, som om byrån från början sökte splittra sig. Derjemte föreställer jag mig, att det kan blifva för Riksdagen ganska riskabelt att inrätta en sådan byrå på ordinarie stat. Man skulle få tretton personer, hvilka ständigt sysselsatte sig med att konstruera och experimentera, och hvilka kunna till sin hjälp inkalla andra officerare. Jag föreställer mig, att denna experimentering komme att stå staten ganska dyrt, ty skall en sådan mängd personer icke hafva annat för sig än experimentera i oändlighet, skall väl dock någon betala fiolerna, och det är staten, och jag tror att man måste komma att vidkännas betydliga kostnader, om man vill draga någon fördel af dessa försök.

Nu säger man visserligen, att kostnaderna inskränka sig till 25,000 kronor och att vi under föregående trenne år hafva betalt 20,791 kronor 65 öre för samma ändamål, som den nya byrån skulle uppfylla. Det ser vid första påseendet ut, som om man icke skulle behöfva högre anslag än något öfver 4,000 kronor mera än man förut haft, men så är dock icke förhållandet. Ty utom den ordinarie staten på 25,000 kronor förekommer samma belopp som förut, och hvilket steg till något öfver 20,000 kronor. Ty utom de 25,000 kronorna skulle nemligen officerarne och ingenjörerne hafva rese- och trakta-

Om onslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

mentsersättning, och dessa förut varande 20,000 kronor voro väl hufvudsakligen bestämda till rese- och traktamentsersättningar vid öfvervakningen af kanongjutningar eller dylikt, så att jag tror, att vi på detta sätt komma att gå utöfver den summa, som synes på ordinarie stat. Om nu officerare blifva förlagda till en mera varaktig tjänstgöring, såsom t. ex. fallet är vid kanongjuterierna, heter det visserligen, att de icke skola få traktamente mera än för resan dit. Nu ber jag dock att få fästa uppmärksamheten på betydelsen af ordet "varaktig". Man säger, att man icke här i verlden har någon varaktig stad, och med tillämpningen af denna sats skulle officerarne kunna komma att få traktamente jemt; men detta är väl icke meningen, och jag tror icke heller att någon uppfattar det så, men den möjligheten ligger dock nära till hands, att de kunna erhålla traktamente under hvilken tjänstgöring som helst, så vida de icke ligga här i Stockholm vid byrån.

Utom detta arfvode samt traktamente och reseersättning, hvarom här är fråga, skulle de fortfarande få behålla sina inqvarteringspenningar, servis, dagaflöning, fouragepenningar, ersättning till skötsel och underhåll af tjenstehästar o. s. v. De skulle med ett ord hafva allt, hvartill de nu äro berättigade, då de äro i tjänstgöring hela året, och dessutom arfvode på ny stat. Jag minnes mycket väl, att, då det var fråga om lönereglering för armén och flottan, man yttrade, att lönerna icke voro för små för de officerare, som voro i tjänstgöring hela året, ty de åtnjöto dagaflöning under hela året. Det var således en fördel att vara i tjänstgöring hela året; men de, som icke voro i ständig tjänstgöring, finge icke dagaflöning hela året. Då nu förhållandet är, att de, som komma att inkallas i den nya artilleri-byrån, hafva dagaflöning hela året, därför att de skola vara i ständig tjänstgöring, kan jag för min del icke förstå, hvarför de skola hafva ytterligare betaldt för hvad de skulle göra i den nya byrån; och jag kan för min del icke heller fatta, hvarför — då dessa officerare, som skola kommenderas till tjänstgöring i byrån och icke behöfva afstå ett enda öre af sin lön eller dagaflöning till den, som skall sköta deras tjänst, för sin tjänstgöring i byrån vid artilleriplanen, skola få särskildt arfvode för den nya tjänstgöringen — icke äfven gardesofficerarne, som hafva tjänstgöring bredvid, skola hafva särskildt arfvode därför. Jag kan således för min del icke finna någon anledning att bifalla hvad Kongl. Maj:t här föreslagit. Jag kan, som sagdt är, icke heller göra det, därför att byrån icke är så ordnad, som jag tror att den borde vara. Men äfven om den vore det, kan jag icke se hvarför de officerare, som skulle tjänstgöra der, och hvilka af denna ständiga tjänstgöring skulle få en fördel derigenom att de skulle få dagaflöning, dessutom skulle få särskild betalning för arbetet i artilleri-byrån. Ingår man på den banan, kan jag icke se annat än att de officerare, som inkallas till tjänstgöring för andra militära ändamål, äfven böra därför erhålla särskild betalning utöfver hvad de åtnjuta såsom ersättning för sina tjänster.

Jag yrkar för den skull afslag på Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Carl Ericson: Vid afgörandet af en fråga sådan som den föreliggande måste man taga hänsyn till dels den möjligen förökade kostnad, som deraf skulle uppstå, och dels de fördelar eller olägenheter, som möjligen skulle kunna följa af den föreslagna förändringen.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Hvad då först kostnaden angår, ber jag få fästa uppmärksamheten derå, att genom den föreslagna förändringen någon ökad sådan icke skulle uppstå. I närvarande stund kostar nemligen artilleristaben 12,200 kronor. Enligt de upplysningar, som lemnats Utskottet, har den direkta kostnaden för sådana ändamål, som nu afses att fyllas med de för den nya byrån äskade anslag, i medeltal uppgått till 20,791 kronor 65 öre, således tillsammans 32,991 kronor 65 öre. Men enligt Utskottets förslag skulle den nya byrån kosta 25,000 kronor, hvilket med anslaget till staben, 7,000 kronor, utgör 32,800 kronor. Jag ber att få upplysa den förre talaren, att nämnda belopp 20,791 kronor hufvudsakligen användts till traktamenten och resekostnadsersättningar; men det torde för en hvar vara klart, att dessa kostnadsersättningar icke kunna blifva synnerligen blodiga, då t. ex. en kapten reser i andra klassens vagn på jernväg, och enligt Kongl. Maj:ts förslag traktamentsersättning utgår endast under åtta dagar, således icke, såsom Herr Liss Olof Larsson nämnde, så länge sådant ansågs lämpligt. Det är således uppenbart -- och derom kunna några dubier icke förefinnas -- att inrättande af den föreslagna byrån icke komme att medföra någon ökad kostnad.

Då blifver andra frågan, huruvida den föreslagna förändringen skulle komma att medföra fördelar eller olägenheter. Jag för min del skall icke tillåta mig att vid bedömandet af denna fråga sväfva ut så vidlyftigt som den förre talaren, och jag erkänner, att besvärandet af densamma i viss mån kräfer en sakkunskap, som jag icke besitter i sådan grad, som erfordras för afgörande af, huruvida i förändringen ligger en fördel eller icke; men jag får säga Eder, mina Herrar, att jag, då det är fråga om en förändring, som icke medför ökad kostnad, icke tvekar att låta ansvaret för förändringen hvila på vederbörande myndigheter, det vill här säga krigsministern och general-fälttygmästaren. Man kan härtill svara, att detta ansvar icke är särdeles stort. Jag erkänner visserligen, att våra statsrevisorer i allmänhet framgå med mycket mild hand. Men vi hafva väl en armé under antagande af möjligheten af att ett krig kan uppstå; och uppstår ett sådant, kommer också räkenskapens stund; då skulle ett ganska stort ansvar hvila på vederbörande, om det kunde ådagaläggas, att de icke gjort allt hvad på dem berott, för att de olika vapnen skola befinna sig i ett så krigsdugligt tillstånd som möjligt.

Jag vågar derföre hemställa, att Kammaren icke må tillåta sig att i en fråga sådan som denna, i hvilken det icke är fråga om någon ökad utgift, göra någon ändring i Kongl. Maj:ts förslag, ty frågan gäller endast, huru man på ena eller andra sättet bäst och fördelaktigast skall kunna af artilleriet och sjövapnet draga den nytta, som tekniken i vetenskapligt hänseende kan deråt förläna.

Jag tillåter mig för den skull yrka bifall till Utskottets förslag.

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

Friherre Leijonhufvud: För min del måste jag på det varmaste förena mig dem som yrkat bifall till Utskottets förslag. Det är alldeles nödvändigt att flottan och armén arbeta tillsammans i afseende å konstruktion af artilleripjeser och försöks anställande med dem; ty oaktadt militärattachéer äro anställda i några af Europas större hufvudstäder och insända rapporter i detta afseende till regeringen, är sådant icke nog, när fråga är om vidtagande af någon vigtigare förändring af artillerivapnet. Man kan nemligen icke alltid lita på uppgifterna i utlandet, hvartill kommer att materialierna, hvaraf tillverkningen sker, icke alltid äro desamma i olika länder, och detta inverkar icke obetydligt på denna sak. Denna fråga leder egentligen sitt ursprung från flottan; förr, då endast enkla slätborrade tackjernspjeser begagnades, var det lätt nog att utan djupare vetenskaplig fackbildning konstruera kanoner, som efter den tidens anspråk skjöto rätt bra. Men i samma mån som refflade vapen af mera komplicerad konstruktion började komma i bruk, blef det allt sällsyntare att bland flottans officerare, som vanligen tillbragte sina unga år på sjön, finna den som egde viija och förmåga att följa alla de nya uppfinningarna på detta område. På den tid jag hade äran att vara chef för Sjöförsvarsdepartementet väcktes fråga om att allt artilleri, både för arméns och flottans, behof skulle konstrueras och försökas af konstruktörer vid landtartilleriet, biträdde af officerare från flottan, eller att, liksom nu, tillsätta en artilleribyrå. Någon sådan kom dock ej då till stånd, hufvudsakligen derföre att dåvarande generalfälttygmästare hade betänkligheter att åtaga sig ansvaret derför. Sedan dess har nu saken ändtligen avancerat derhän, att Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt förslag i ämnet. Det är temligen tydligt att det vore oklokt om, såsom nu sker, landt- och sjöförsvaret skulle fortfarande hvart och ett för sig konstruera och förskaffa sig de artilleripjeser som behöfvats. Nu ha de hvar sin artilleribyrå, med olika konstruktörer, af hvilka den ene hemtar sina uppgifter från ett, den andre från ett annat land; och som vi veta, är man i utlandet långt ifrån att vara ense i afseende å det bästa systemet för det grofva artilleriet. Vid sådant förhållande är naturligt, att variationer af refflade kanoner oupphörligt måste tillkomma, utan att någon kan bestämdt afgöra, hvilken sort som är den bästa. Derföre tror jag det vore rättast att, såsom nu är föreslaget, konstruktörer från de båda vapnen sammanslöte sig och gemensamt behandlade frågan.

Herr L. O. Larsson trodde att Arméförvaltningen äfven skulle hafva bestyr med en del af kanonkonstruktionen; men detta embetsverk har ju endast att göra med förvaltningen och alldeles icke med konstruktionen af vapen, som hittills besörjts af artilleristaben och på Sjöförsvarsdepartementet, af en konstruktionsbyrå, hvilken numera är förenad med Förvaltningen af sjöärendena, men som alldeles icke är detsamma som denna förvaltning, hvilken i likhet med Arméförvaltningen blott har att för medel, som af Kongl. Maj:t anvisas, anskaffa och beställa pjeser eller sköta det ekonomiska, men alldeles icke har något med materielens konstruktion att skaffa. Frågan är nu att genom den föreslagna byrån åstadkomma enhet i vapenanskaffning,

hvilken under alla förhållanden måste anses önskvärd, ty det är naturligt, att lyckas man anträffa en god vapenmodell, denna skall lämpa sig lika väl för armén som flottan.

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

Hvad beträffar de invändningar, som i ekonomiskt afseende blifvit gjorda mot frågan, så hafva de redan blifvit besvarade, och jag vill endast tillägga, att det är ytterst svårt att bestämma *huru stort* arfvode, som bör tillkomma ledamöterna i den föreslagna artilleri-byrån; men att de skola hafva *något* arfvode, är klart. Om de alla vore från Stockholm, behöfde icke något stort arfvode tilldelas dem; men nu blifva flere hitkommenderade från Göteborg, Kristianstad eller Karlskrona; de äro vanligen medelålders män och gifta samt måste således lemna sina familjer och underkasta sig besvär och uppoffringar för detta uppdrag. Dessutom gäller för dem detsamma som för artilleriofficerare, som hitkommenderas till tjänstgöring, nemligen att de under tiden icke kunna vara batterichefer och följaktligen gå i förlust om arfvoden såsom sådana medan de tjänstgöra i byrån. Till följd häraf böra de alltid få någon ersättning i deras egenskap af ledamöter i artilleri-byrån. Jag vill dock, såsom jag redan nämnt, icke ingå i bedömande af till huru stort belopp denna ersättning bör utgå, men jag röstar gerna för bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Ivar Månsson: Det är naturligtvis mycket svårt för mig att bilda mig ett omdöme i en fråga sådan som denna, men det har förefallit mig, som om den nya artilleri-byrån icke skulle vara så synnerligen lämplig. Jag har nemligen föreställt mig, att sättandet af de tjänstemän, som nu äro i fråga, på ordinarie stat och att gifva dem en så att säga ständig och stadigvarande plats icke skulle vara så lämpligt, som om man ordnade så, att man för byråns arbeten finge när som helst välja de kraftigaste förmågorna, och Kongl. Maj:t kunde, när han ansåge det nödigt, byta om de personer, som skulle verkställa dessa försök och prof.

Beträffande kostnaden för den ifrågasatta inrättningen, så lärer väl icke kunna bestridas, att icke densamma skulle blifva dyrare än den nuvarande kostnaden för samma ändamål. Nu finnes det militäre tjänstemän, hvilka, mot sin afföring såsom tjänstgörande officerare och ett ringa extra arfvode derutöfver, förrätta dessa göromål. Deremot är nu föreslaget, att de skulle få bestämda arfvoden till rätt höga belopp. Det uppgifves, att förhöjningen i hufvudtitelns anslag genom den gemensamma artilleri-byråns upprättande skulle blifva 26,000 kronor, sedan den minskning i anslaget för artilleristaben, som genom förändringen blir möjlig, tagits med i beräkningen. Den talare, som vidrörde detta förhållande, nemligen Herr Ericson, upplyste äfven, att i den nuvarande kostnaden för samma ändamål, 20,791 kronor öfver, till stor del ingå rese- och traktamentsersättningar. Då nu, enligt det nya förslaget, rese- och traktamentsersättningar skulle tillkomma särskildt och således ej äro inberäknade uti beloppet 26,000 kronor, så är det tydligt, att det nya blir betydligt dyrare än det gamla. Man har visserligen anmärkt, att traktamentsersättningen skulle

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

utgå endast under de åtta första dagarne, men det blir de första åtta dagarne af *hvarje* försöksexpedition och således ingen obetydlighet. Vidare förefaller det mig som om det ofta skulle blifva händelsen, att officerare från skilda delar af landet behöfva verkställa resor för att deltaga i försöken, och resekostnaden till dem blir då en utgift, som ej skulle ifrågakomma, i händelse man använde personer, hvilka finnas på platsen. Jag kan ej inse, att i det afseendet förändringen är nyttig och anser från min synpunkt fördelaktigare, att Kongl. Maj:t använder personer, som stå till buds på platsen. Antagligen finnas de, som med utsigt till befordran äro villige att för sitt eget bästa göra uppoffringar.

På grund af hvad jag nu anfört och med åberopande i öfrigt af de skäl, Herr Liss Olof Larsson anfört, yrkar jag afslag å Utskottets nu föredragna förslag.

Chefen för Kongl. Laudtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Rosensvärd: På denna fråga, om gemensamt arbete för armén och flottan med afseende å kanonmaterielen, tror jag att man ganska länge önskat en lösning, om detta också icke kommit till uttryck i någon offentlig handling. Då målet är gemensamt, måste ett samarbete verka till enhet. Detta är hufvudsakligen syftet med den för armén och flottan gemensamma artilleribyrå, till hvilken Kongl. Maj:t nu äskat anslag. Riksdagen beviljar för hvarje statsregleringsperiod på Kongl. Maj:ts framställning icke obetydliga belopp till anskaffande af artilliermateriel såväl för armén som för flottan. Och då för såväl fästningarnes som krigsfartygens bestyckning ofta kanoner af samma kaliber komma till användning, måste det vara en fördel att såvidt möjligt samma system vid deras konstruktion blifver användt. Det måste likaledes vara en fördel att de krafter, hvilka användas för konstruktion, och vid anskaffning af denna materiel, blifva så få som möjligt, hvarjemte det för ändamålets vinnande måste vara lämpligare. att samma byrå arbetar för båda vapnen än att, såsom hittills varit fallet, två särskilda byråer eller myndigheter arbeta vid sidan af hvarandra, den ena för armén, den andra för flottan. Trots all möjlig möda och god vilja torde någon egentlig gemensamhet på detta sätt icke stå att vinna. Ej nog med att materielen skall konstrueras eller ritningar dertill uppgöras, den måste äfven tillverkas. Detta sker vid verkstäder och kanongjuterier, hvarjemte en för krigsbehof ytterst vigtig förnödenhet tillverkas vid krutbruken. Hvad angår kronans beställningar vid gjuterierna, kan det ej vara behöfligt eller med god hushållning öfverensstämmande, att särskilda personer för armén och flottan derstädes samtidigt öfvervaka proceduren. Icke heller kan det vara någon fördel eller ledande till besparing att de försök, som måste anställas, och de besigtningar, som måste ega rum, verkställas af särskilda personer för armén och flottan. Det torde derföre svårligen kunna bestridas, att icke med hänsyn till gemensamhet och samarbete en vinst skulle uppkomma genom inrättandet af denna byrå, samt att ett sådant ordnande af artilleriets konstruktion och anskaffning skulle leda till besparing, ehuru denna icke alltid kunde i siffror ut-

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

tryckas. Om nemligen arbetet skall betalas, så måste besparing inträffa i fall arbetet minskas. Besparing uppkommer också, om en större ändamålsenlighet vinnes genom den nya anordningen än genom den gamla.

Sedan jag nu yttrat mig i allmänhet om det, som jag tror, önskvärda i ett samarbete mellan armén och flottan för ett gemensamt mål, äfvensom derom att detta samarbete icke kan åstadkommas utan en gemensam byrå, bestående af sakkunnige personer som arbeta för begge vapnen, anhåller jag att, med anledning af åtskilliga här framställda anmärkningar, få ingå i några detaljer.

Det förekommer mig, som om man ansåg denna byrå eller åtminstone dess konstruktionsafdelning egentligen vara afsedd att sysselsätta sig med en mängd konstruktionsexperiment. Så har förr icke varit förhållandet vid behandling af dylika frågor, och det skall, som jag hoppas, ej heller blifva det hädanefter. Det är gifvet, att ett land som Sverige, med inskränktare tillgångar, icke kan vara i tillfälle att i större omfång anställa sådana försök, som dem hvarom här blifvit taladt, samt att af samma skäl fabrikationen af krigsmateriel endast i mindre skala kan ega rum. Vi måste således hemta vår erfarenhet på detta område hufvudsakligast från främmande land. Så sker ock nu och så har alltid skett. Men det ligger i sakens natur, att dessa allmänna erfarenheter, äfven då man lyckats få dem temligen speciella, måste tillämpas på våra förhållanden och våra särskilda behof, och att detta åter nödvändiggör åtskilliga jemkningar. Jag behöfver t. ex. för en särskild uppställning eller för ett visst ändamål på en fästning vissa slags kanoner, som specielt uppfylla vissa fordringar. Jag har att tillgå de allmänna erfarenhetsrönen, men dessa skola tillämpas för hvarje särskildt ändamål och därför behöfves en konstruktion, grundad icke allenast på erfarenheten från främmande länder, utan jemväl på den speciella erfarenhet, som vunnits genom härstädes gjorda rön. Man behöfver ett fältartilleri, och man har i detta fall äfven erfarenheter från andra länder. Men vårt land är i många afseenden olika de större länder, i hvilka på nu ifrågavarande område de största framstegen göras. För ett land, kuperadt som vårt, kan behöfvas annan materiel, än den som användes annorstädes, andra fordon, lavetter, förställare och dylikt. Allt detta kan äfven betinga modifikationer i artilleripjesens tyngd, form m. m. För att åstadkomma dessa modifikationer fordras stor sakkänedom och stor praktisk erfarenhet, i synnerhet då det gäller en så ömtålig konstruktion som kanonens.

Man har anmärkt, att en stor del af arméns vapen fortfarande skulle förblifva under Arméförvaltningens tillsyn. Detta har redan blifvit besvaradt dermed, att administrationen och medlens användande måste tillhöra det förvaltande verket, vare sig det gäller artilleri- eller infanterivapen. Hvad som gifvit anledning till anmärkningen är väl egentligen, att ingenting särskildt blifvit i förslaget om artilleribyran omnämndt rörande anskaffningen af infanteriets gevär och de mindre skjutvapnen. Detta kommer sig deraf, att hittills, då fråga uppstått om förändring i modellen för infanteriets äfvensom kavalleriets skjutvapen, detta arbete hufvudsakligen utförts genom

Om ansöky till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

infanteri- och kavalleriofficerare, såsom de der representera den trupp, hvilken skall handtera dessa vapen. Härvid hafva de haft biträde af framstående artilleriofficerare. Den för närvarande gällande infanteri-gevärsmodellen har tillkommit genom en sådan komité. Särskildt ber jag få fästa uppmärksamheten på, att nu under loppet af snart ett år en svensk och norsk gevärskomité varit i verksamhet, som just för några dagar sedan avslutat en vigtig del af sina arbeten. Härmed torde jag äfven hafva besvarat frågan, huruvida icke samarbete eger rum på detta område mellan Sverige och Norge. Så har förhållandet varit hvad vidkommer detta slags skjutvapen, och äfven, hvad artilleriet beträffar, har allt emellanåt svensk-norska artillerikomitéer varit i verksamhet, hvilka bestämt vissa hufvudgrunder för vapnens beskaffenhet. Från dessa hufvudgrunder har man sedan utgått vid vapnens konstruktion och tillverkning i de båda rikena.

Jag ber nu att få till besvarande upptaga en anmärkning, som också blifvit gjord, nemligen att i denna artilleribyrå skulle tillsättas ständiga platser, och att det vore bättre att personerna vore ombytliga, på det att Kongl. Maj:t hvarje gång och vid hvarje tillfälle måtte kunna använda de för ändamålet mest lämpliga. Ja, jag vet verkligen icke hvarifrån den uppfattningen kommit, att ifrågasvarande platser skulle vara fasta. Man har i förslaget endast ifrågasatt arfvoden för innehafvarne af desamma, och arfvoden äro icke af beskaffenhet, att man kan behålla desamma längre än man utför det uppdrag, hvarför arfvodet lemnats. De i artilleribyran tjenstgörande officerare skola kommenderas antingen af Kongl. Maj:t, efter framställning af generalfälttygmästaren, eller ock omedelbart af den senare. Så länge en person anses företrädesvis lämplig och passande i artilleribyran eller sjelf icke önskar derifrån afgå, så länge skall han i densamma tjenstgöra; derefter upphör han och återgår till sitt regemente. Så har hittills praktiserats i artilleristaben, och jag vet icke hvarför det ej skulle kunna tillgå på samma sätt i artilleribyran.

Jag ber nu att få nämna några ord om kostnaden. I motsats mot flere af de talare, som yttrat sig, kan jag icke undgå att beklaga, att Utskottet med väl tung hand behandlat den ekonomiska delen af frågan, och att Utskottet väl mycket nedsatt de arfvoden, som af Kongl. Maj:t föreslagits. Dessa arfvoden hade redan af Kongl. Maj:t blifvit mycket nedprutade under hvad den komité föreslagit, som gifvit uppräningen till förslaget. Men nu har Utskottet ytterligare gjort högst betydliga nedsättningar. Jag ber med anledning så väl häraf som af de anmärkningar, hvilka framstälts mot det nu framlagda förslaget, och de belopp, som af Utskottet föreslagits, få nämna, att skall en sådan byrå, likasom den nuvarande konstruktionsbyrå vid artilleristaben, göra det gagn, som dermed åsyftas, så måste der till användas personer icke allenast med häg och fallenhet för denna särskilda del af artilleriverksamheten, utan med derför speciella kunskaper. Det är i den Kongl. propositionen — om ock må hända något i förbigående — nämndt, att på dessa personer ställas ganska höga kompetensvilkor. De allmänna fordringarne enligt förslaget äro att, under det artilleriofficerare i allmänhet göra en tvåårig kurs vid

artillerihögskolan, dessa skola genomgå en högre treårig kurs. Det fordras vidare, att de, för att kunna ingå i kontrollafdelningen, skola hafva genomgått tekniska högskolans bergskurs, ty derförutan kunna de icke följa jerntillverkning vid kanonbruken, kunna de icke göra de prof, som fordras för utrönande af kanonjernets duglighet, icke verkställa den erforderliga besigtningen på kanonerna, sedan de blifvit gjutna. Det fordras dessutom för en del af dem att hafva genomgått en kurs i kruttillverkning och krutpackning. Af allt detta synes att på dessa personer, i jämförelse med artilleriofficerare i allmänhet, ställas ganska höga kompetensvilkor. Men det fordras dessutom särskild fallenhet och fortsatta studier, för att deras åligganden skola kunna rätt uppfyllas. Det är väl temligen uppenbart, att om man skall kunna få personer att rigta sin håg och sin verksamhet åt ett visst håll, de måste tillförsäkras fördelar utöfver hvad dem skulle tillkomma, derest de icke sysselsatte sig dermed, utan endast skötte den tjänst, som i allmänhet tillkommer artilleriofficerare. Det ligger också temligen nära till hands att, om det icke funnes en sådan sporre, understödd tillika af håg och fallenhet, tjänsten vid regementet, med dess mera rörliga lif, skall hafva mera lockelse, än att sitta med ett träget studium och ansträngande arbete vid konstruktionsbordet, eller året igenom ligga vid kanonbruk, der följa masugnsdriften, göra jernprof och sedermera i detalj följa alla operationer vid kanontillverkningen.

Jag tror således, att om några fördelar blifvit tillmätta dessa byråledamöter, så äro de deraf väl förtjente, och jag skulle önska, att Utskottet i detta fall gått längre än det gjort.

Det har framställts anmärkning äfven mot rese- och traktamentsersättningen. Om Herrarne behaga kasta ett öga på anmärkningarne till det förslag till stat för artilleribyran, som finnes Utskottets betänkande bilagdt, kunna Herrarne deraf inhemta, att dagtraktamente endast skall utgå under sjelfva resedagarna. Andra punkten af dessa anmärkningar lyder nemligen sålunda: »Den af byråns personal, som förläggas till varaktigare tjänstgöring vid kanongjuterier, krutbruk och dylika inrättningar, erhåller, utom sin reseersättning, dagtraktamente endast under sjelfva resedagarne». Det kan således icke komma i fråga att någon af denna personal under tjänstgöringen å förrättningsstället erhåller dagtraktamente, utan han får endast åtnjuta sitt arfvode. Nu inträffar emellertid till följd af den nedsättning i arfvodesbeloppet, som Utskottet föreslagit, att den officer, som skulle blifva kommenderad till tjänstgöring vid ett kanongjuteri, verkligen erhöle mindre ersättning, än annan officer, som under lika tid är kommenderad till en extra förrättning mot åtnjutande af dagtraktamente. För en löjtnant gör detta visserligen en skillnad af allenast 90 kronor på året, men för en kapten är skillnaden betydligare. Jag tror således, att den framställda anmärkningen helt och hållet förfaller. Det är i öfrigt icke ens ifrågasatt, att dagtraktamente skall utgå under de första åtta dagarnes tjänstgöring på stället. Detta har visserligen generalfälttygmästaren föreslagit, men Kongl. Maj:t har icke upptagit detta förslag.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

Genom hvad jag nu tagit mig friheten att yttra tror jag mig hafva besvarat de anmärkningar, som i afseende å artilleribyrån och dess verksamhet hittills blifvit framställda, och jag kan icke annat än frambära min varmaste önskan, att Kammaren behagade bifalla åtminstone hvad Utskottet i denna del föreslagit.

Herr Jöns Rundbäck: Då man ser på den instruktion, som är föreslagen att gälla för artilleribyrån, synes det som om byrån skulle få mycket att göra, men man kan sannerligen hysa sina dubier derom. huruvida icke göromålen mera komma att finnas på papperet än i verkligheten. Ty läser man längre fram i Stats-Utskottets betänkande, så finner man att Utskottet föreslagit Riksdagen att icke gifva ett enda öre för anskaffning af gevär och endast anvisa 200,000 kronor för anskaffning af artilleri. Nu har man visserligen anmärkt, att artilleribyrån icke skulle hafva något att göra med gevärstillverkningen, men då i Utskottets betänkande talas om att åt en komité uppdragits att afgifva utlåtande öfver, bland annat, huruvida konstruktion, anskaffning samt försöks- och inskjutning af artilleri- och *andra skjutvapen* så väl för arméns som flottans räkning lämpligen kunde genom en och samma myndighet åstadkommas, och artilleribyrån blifvit ordnad i enlighet med komiterades förslag, så kan jag icke draga annan slutsats häraf, än att byrån jemväl har att befatta sig med gevärstillverkningen. Skall man nu för tillverkning af kanoner för 200,000 kronor, deribland en enda positionskanon kanske kostar 80,000 kronor, ställa till en sådan apparat som artilleribyrån? Det synes mig vara allt för kostsam med hänsyn till sådana små beställningar. Det kan nemligen, efter mitt förmenande, icke vara af behovet påkalladt att vi söka tillverka nya modeller och konstruktioner. Jag tror detta så mycket mindre, som fullt sakkunniga personer försäkrat mig att denna konstruktionsbyrå snarare kommer att leda till en inveckling än en utveckling af vår artilleritillverkning. Vi kunna här i Sverige icke täfla med de stora länderna och de nya uppfinningar, som der aflösa hvarandra. Vi böra endast söka taga kännedom om dem och tillgodogöra oss de bästa. Deremot kan jag icke inse behovet för oss att konstruera nya modeller för arméns skjutvapen. Mig synes att detta icke skulle komma att gagna utan endast förderfva saken. Jag tror således att konstruktionsafdelningen är alldeles öfverflödig.

Man sätter i allmänhet förlitande på dessa offentligen vidtagna försök och anstalter för vapnens fullkomnande. Det må nu så vara, men, om vi gå tillbaka till det ofta omtalade amerikanska kriget, så finna vi att då förekom en stor revolution i afseende å konstruktionen af skjutvapnen och flottans materiel. Denna revolution utgick dock icke från dylika inrättningar, som den nu föreslagna, utan från privata personer. De bästa förbättringarne och uppfinningarne förskrefvo sig från verktädsagarne, som hade och fortfarande hafva det största intresse i att kunna täflande uppträda på världsmarknaden. Detta intresse är så stort, att de icke skola underlåta att göra alla de ansträngningar som i detta fall äro af nöden. Säkert är, att under det amerikanska kriget skjutvapnen togo en så stor ansats

framåt, att Europas alla militärer, med all aktning i öfrigt för deras sakkunskap, icke på 100 år skulle hafva hunnit så långt. Det är således egentligen mot sjelfva saken som jag hyser betänkligheter. I fråga om de föreslagna arfvodena vill jag deremot icke yttra mig. Men det synes mig, som om man oupphörligt är på väg att söka skapa nya beställningar. Vi veta t. ex., om vi betrakta förhållandet vid artilleriregementena, att en del af officerarne äro på Marieberg — i fjor inrättades ännu en bildningsanstalt af samma slag — en stor del af dem är kommenderad till tjänstgöring i Generalstaben, somliga äro kommenderade till gymnastiska centralinstitutet, andra till andra öfningar. Vid flottan lärer halfva personalen vara i åtnjutande af arfvoden för särskilda förrättningar. Här talade en talare på stockholmsbänken nyss om nödvändigheten att, då en batterichef kommanderas till tjänstgöring å annan ort, gifva honom den ersättning, att han icke förlorar derpå genom den godtgörelse han skall lemna en annan. Om halfva antalet sålunda är borta och uppbär arfvoden, så får ju den andra hälften större arfvoden genom den ersättning de uppbära för det de göra de bortavaranandes tjänster. Detta är ett fel, som jag tog mig friheten att påpeka, när löneregleringen var under behandling. I detta afseende skulle jag emellertid vilja instämma med Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet, ty vi måste ju besinna, att artilleriofficerarne måste vara vida mera bildade personer, än officerarne i allmänhet äro, och för bildningens erhållande måste de genomgå stora och viktiga lärokurser, hvilka andre officerare icke äro tvungne att genomgå. Derföre tog jag mig friheten att vid löneregleringsfrågans behandling säga, det jag ansåg nödvändigt att vid löneregleringen så afväga löneförhållandena mellan infanteri- och artilleriofficerarne, att de icke fingo samma lönebelopp, emedan man hade större fordringar på artilleriofficerarne och följaktligen borde gifva dem större löner. Så blef det emellertid icke. Nu synes mig emellertid kanske kunna vara ett sätt att ställa dem till freds genom att förskaffa dem nya beställningar, hvarmed arfvode är förenadt. Om nu denna institution skulle erhålla de egenskaper, som framhållits, så synes det mig att vi efter detta skulle vara fria från att behöfva till utlandet skicka personer, som skola derstädes taga reda på nya konstruktioner af vapen, ty af instruktionen synes att byrån skall följa artilleriets utveckling i främmande land, och detta lärer väl icke låta sig göra genom att här hemma läsa de skrifter, som utkomma, utan man måste väl infinna sig i de olika ländernas artilleriverkstäder för att på ort och ställe taga reda på huru tillverkningen tillgår. Jemte kostnaderna härför skulle äfven utgifterna till militärattachéerna vara kvar, och flera andra utgiftsposter måste fortfa, och ändå vill man nu inrätta en ny institution och det på en tid, då man icke använder större anslag än 200,000 kronor om året till kanoner och icke ett öre till anskaffande af gevär! Mig synes att blott konstruktionskostnaderna, det vill säga kostnaderna för byråns aflönande och resor m. m., komma att kosta inemot hälften af den summa vi kunna bestå för sjelfva arbetet. Det är från denna sida af saken, som jag fått

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Om anslag till en artilleri-byrå. jag minna stora betänkligheter mot att biträda Utskottets förslag, hvariföre jag anhåller få instämma med reservanterne.

(Forts.)

Herr Ola Andersson: Om man betänker sig noga innan man ingår på att inrätta nya embetsverk med åtföljande nya löner och arfvoden, så lärer det väl icke förefalla någon underligt, då hvar man vet att tiensternas antal och med dem lönernas belopp oupphörligt förökas. Likväl vill jag hellre att Riksdagen skall få vara med om att besluta i sådana fall som detta, än att Kongl Maj:t skall vara så godt som nödsakad att bevilja arfvoden och ersättningar under snart sagdt hundratals former, såsom man nu rätt ofta ser det tillgå. Emellertid har jag trott denna artilleri-byrå kunna i det närmaste liknas vid en permanent komité, i hvilken blott personalen tidtals ombytes. Inga fasta platser finnas inom densamma, såsom redan blifvit påpekadt af Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet. Om så är förhållandet, så synes det mig som om man borde hafva arfvodena i denna byrå bestämda efter samma grunder, som gälla för arfvoden i andra komitéer, nemligen i det afseendet, att den eller de af byråns medlemmar, som äro boende på tjänstgöringsorten, böra åtnjuta allenast hälften så stort arfvode, som de, hvilka äro från andra orter. Detta synes mig vara en rimlig och billig begäran, ty det är ju tydligt, att den som är bosatt på den ort, der artilleri-byrån finnes, och som kan lefva i eget hus eller familj, icke behöfver göra så stora uppoffringar för sitt uppehälle, som den hvilken måste vistas på en annan ort, än der han har sitt hem. Jag tillåter mig derföre föreslå ett tillägg till Stats-Utskottets förslag, hvarigenom detsamma skulle få följande lydelse: »att Riksdagen må till aflöning m. m. i enlighet med härhos (Bil. Litt. B) bilagda förslagsstat åt en nyinrättad för armén och flottan gemensam artilleri-byrå uppföra ett ordinarie anslag af 25,000 kronor, dock att de af byråns personal, som äro å tjänstgöringsorten bosatta, ej erhålla mera än hälften af de här upptagna arfvoden.»

Med detta tillägg vill jag bifalla Utskottets förslag och jag hoppas att derigenom skall åstadkommas ett samarbete mellan landtförsvaret och flottan, samt att detta förslag skall vara det första steget till en annan sammanslagning, hvarigenom stor besparing skulle kunna vinnas, nemligen mellan landt- och sjöförsvarsdepartementen, en sak, hvarom jag en gång tillåtit mig att framkasta förslag och som jag tror har ganska goda skäl för sig. Jag kan jemväl icke underlåta att påpeka, att jag tror att om de båda brödrafolken i ett sådant fall, som detta, samverkade så att t. ex. en del försök anställdes gemensamt, så skulle derigenom någon kostnad kunna undvikas. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag med den förändring, som jag nu föreslagit.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle i många fall kunna instämma med alla de föregående talare, som i denna fråga yttrat sig, ehuru jag derföre icke kan komma till aldeles samma slutsats som dessa Herrar. Man har nu nemligen förut yttrat, att de närvarande förhållandena icke voro lyckliga, emedan det råder en splittring emel-

lan armén och flottan, och att detta förökar kostnaderna för hvardera vapnet. För min del erkänner jag villigt att detta icke är fördelaktigt, och jag behöfver blott erinra om att vi för ett par år sedan finga veta, att den för armén antagna gevärsmodellen var i det närmaste oduglig, och att i fjor hördes grava anmärkningar rörande vårt artilleris och våra kanoners tillstånd. Sedan revisionen nemligen gjort anmärkning derom, upplystes Riksdagen om att de kanoner, som i Sverige förfärdigades, tillhörde en modell som redan i alla andra länder blifvit öfvergifven såsom oanvändbar. Sjelf känner jag icke tillräckligt sådana saker, att jag kan yttra mig derom, men då jag hört det samma uppgifvas af personer, som jag anser kompetenta att bedöma detta, är jag i det fallet öfverens med de föregående talarne, att jag icke tror att förhållandena i detta afseende äro sådana som de borde vara. Likaledes kan jag instämma med Herr Krigsministern i hans yttrande att det vore lyckligt, om bestyret med pröfningen och konstruktionen af arméns och flottans skjutvapen kunde till ett samman slås, ty i det fallet tror jag att vi skulle kunna undgå många af de kostnader, som af deras särskiljande i tvenne afdelningar nu föranledas. Det återstår likväl ännu en omständighet, hvilken jag redan förut påpekade, nemligen att om man vill sammanslå armén och flottan i ett fall, bör man väl icke heller söka splittra dem i ett annat.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Herr Krigsministern sade nyss, att det icke var lämpligt att vid ett och samma kanongjuteri skulle ligga en officer af armén och en af flottan samtidigt för att öfvervaka konstruktionen och tillverkningen af några få kanoner; men då till den föreslagna artilleribyrås verksamhet skall höra anskaffandet och uppsigten öfver alla artilleri- och andra skjutvapen såväl för arméns som flottans räkning, kan jag icke föreställa mig annat än — hvad som dock icke uttryckligen omnämnas — att äfven gevären äro inräknade bland skjutvapnen, ty icke kan det väl vara lämpligt att till samma faktori kommenderas en officer från armén och en från flottan, för att öfvervaka konstruktionen och tillverkningen af gevär efter må hända en och samma modell, och icke heller kan det vara i sin ordning att inskjutningen af dessa gevär försiggår på två ställen.

Vill man sammanslå armén och flottan i fråga om deras skjutvapen, hade man bort göra detta fullständigt, ty ehuru jag visserligen inser att man vinner något genom att sammanslå armén och flottan i fråga om tillverkningen af kanoner, splittrar man de båda vapnen i ett annat afseende, då man säger att vid öfvervakandet af gevärstillverkningen och inskjutningen och försökandet af gevären skall fortfarande tillgå på sätt hittills skett.

För min del tror jag icke heller, åtminstone har jag icke kunnat fatta att man förmått nöjaktigt bevisa, att denna artilleribyrå, på sätt den nu blifvit föreslagen, skall få tillräckligt med göromål för sin verksamhet. Om man nu ser hvilka åligganden den skall hafva att sköta, förekommer först och främst i Kongl. Maj:ts proposition att den skall »konstruera all artilleriets materiel och flottans skjutvapen med tillhörande ammunition samt lavetter, hvilka användas å de be-

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts)

fästningar hvilka det åligger flottan att bestycka.» Detta allt bör väl tillhöra den afdelning som kallas konstruktionsafdelningen.

Vidare skall byrån »öfvervaka tillverkningen af krut- och kanonjern», »besigtiga alla artilleripjeser och i allmänhet äfven projektiler samt den öfriga materiel, hvarmed byrån komme att taga befattning», hvilket allt torde böra tillkomma kontrollafdelningen, samt att i allmänhet »utföra försöks- och inskjutningar samt upprätta skjuttabeller», hvilket sistnämnda naturligtvis skall ombesörjas af försöksafdelningen.

Slutligen skall byrån i allmänhet »följa artilleriets utveckling i främmande land och underhålla noggrann kännedom om hvad sig i in- och utlandet tilldrager uti de ämnen som beröra byråns verksamhet.» Detta kan jag ej förstå vara nödvändigt, ty för detta ändamål är ju redan förut väl sörjdt.

Vi veta ju att i instruktionen för Arméförvaltningen är just detta föreskrifvet såsom ett af dess viktigaste åligganden. Dessutom hafva vi ju generalfälttygmästaren för samma ändamål och militärattachéerne, som skola underrätta Kongl. Maj:t, när några viktiga förändringar i sådant hänseende inträffa utomlands. Jag föreställer mig att, då vi ändtligen kommit öfverens om en viss konstruktion för kanoner och lavetter till dem samt i följd deraf gjort beställning på sådana kanouer, och det naturligtvis dröjer åtskilliga år innan dessa kanoner blifvit färdiga, konstruktionsafdelningen under tiden funderat ut nya, mera ändamålsenliga modeller, som visa att de redan levererade pjeserna äro odugliga, och på detta sätt kommer det att tillgå undan för undan.

Nog tror jag att man på det sättet skall få tillräckligt med både konstruktioner och kostnader.

Jag vill icke nu till bemötande upptaga Herr Kapten Ericsons yttrande, ty chefen för Landtförsvarsdepartementet har redan påvisat huru origtig hans uppfattning var med afseende på det till de vid byrån anstälde officerarne från de olika regementena utgående arfvode, då de kommenderas till tjenstgöring utom byrån. Detta Herr Ericsons misstag härleder sig derifrån, att han behagat läsa endast hvad generalfälttygmästaren i detta afseende föreslagit, men hvilket icke blifvit af Kongl. Maj:t accepterad.

Kongl. Maj:t säger nemligen i detta af Herr Krigsministern påpekade andra moment: Den af byråns med arfvode försedda personal, som förlägges till varaktigare tjenstgöring vid kanongjuterier, krutbruk och dylika inrättningar, erhåller, utom sin reseersättning, dagtraktamente endast under sjelfva resedagarne.

Nu kan visserligen detta ord »varaktigare» tolkas på olika sätt, men den tolkning, som Herr Krigsministern gifvit detsamma, inger mig verkligen emot att de officerare, som finge anställning uti den ifrågasatta artilleribyrån, skulle därför åtnjuta arfvode, att, sedan de under några år innehaft denna anställning, de komme att ersättas med nya krafter och återgå till sina förra platser. Under sådant förhållande blefve ju ifrågavarande befattning ingalunda af någon varaktig beskaffenhet, då officerarne kunde för längre eller kortare tid kom-

menderas till att sköta densamma, och de kunde således, efter min uppfattning, komma i åtnjutande af dagtraktamente under hela den tid uppdraget fortfor; och ändock påstod Herr Ericson att kostnaderna icke skulle blifva större genom tillämpning af det nu framlagda förslaget än de förut för samma ändamål varit.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

För öfrigt vill jag påpeka den omständighet, att, såvidt jag kunnat finna, det icke af det framlagda förslaget mera, än som för närvarande är händelsen, kan beräknas, hvartill kostnaderna för ifrågavarande institution komme att uppgå, enär man icke vet, huru mycket som kommer att tagas i anspråk för dagtraktamenten och reseersättningar. Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets förslag.

Herr C. F. Toll: Efter det upplysande anförande af Herr Krigsministern, som vi nyss afhört, har jag för min del icke mycket att tillägga i denna fråga. Jag skulle dock vilja erinra om den gamla, kända satsen, att utförandet af ett arbete blir dyrare om det sker på flera händer än på en hand. Denna sanning förtjenar, efter min tanke, att tillämpas på äfven ifrågavarande fall, och detta så mycket mera, som det här gäller den ingalunda lätta uppgiften att anskaffa vapen, passande för de nuvarande förhållandena. Man har här visserligen ordat mycket om, att vårt land komme att anställa resultatlösa skjutförsök, sysselsätta sig med tomma experiment och annat dylikt. För min del tror jag att mycket, som sålunda blifvit sagdt, kan reduceras till, om jag så får säga, blotta ordlekar, ty några verkliga skäl för dessa påståenden har jag icke kunnat upptäcka. Det är just för att undgå kostnaderna vid dylika ofruktbara experiment och så kallade täffingar, som byrån skulle inrättas. Att ett land, sådant som vårt, med dess begränsade tillgångar, söker att tillgodogöra sig de förbättringar i afseende å vapentillverkning, som andra länder åstadkommit, det tror jag vara alldeles i sin ordning, och man bör dertill icke anse de medel bortkastade, som användts för nämnda ändamål. När vapnen äro så dyra, som de äro, är det tydligt att de uppoffringar, som ske uti ifrågavarande hänseende, måste göras för landet så litet känbara, som möjligt. Att de nuvarande förhållandena icke äro så fördelaktiga, som man skulle önska, har erkänts af till och med motståndarne till Utskottets förslag. Här har talats om föråldrade kanoner, odugliga gevär och dylikt. Skulle då icke detta häntyda på saknad af enhet uti arbetet, och att således en förändring härutinnan är nödvändig? Till hvad jag nu i korthet anfört vill jag endast lägga, att det är rena sparsamhetsskäl, som mana mig att yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Sven Nilsson: Det kan må hända synas något vågadt af en representant, som icke är fackman, att uppträda i denna fråga, men då jag, såsom ledamot af Stats-Utskottet, biträdt det slut, hvartill Utskottet kommit, anser jag mig nu äfven böra redogöra för de skäl, som för mig dervid varit bestämmande. Visserligen hafva dessa skäl redan af åtskilliga andra talare framhållits och särskildt af en talare på statsrådsbänken, så att för mig icke kan vara mycket att

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

tillägga, men jag ber dock att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att under en följd af år icke blott statsrevisorerna utan äfven Riksdagen särskildt i denna Kammare anført icke så litet klander mot det sätt, hvarpå man för närvarande går till väga vid anskaffande af materiel för såväl flottan som artilleriet, ett klander som till kanske icke så oväsentlig del får anses hafva haft fog för sig, då det väl nemligen icke kan anses vara så alldeles väl bestäldt med det sätt, hvarpå tillverkningen af kanoner m. m. för krigsvapnet i vårt land för närvarande bedrifves. Det är helt säkert för en hvar af Kammarens ledamöter väl bekant, att Riksdagen kastat bort milliontals kronor på tillverkningen af vapen, som i närvarande stund för oss äro af intet värde, eller åtminstone högst ringa, och detta utgör för mig ett talande bevis för nödvändigheten af att i detta hänseende söka slå in på en bättre väg. Derföre tror jag också att, då Kongl. Maj:t nu framlagt ett förslag, hvarigenom ett bättre resultat skulle kunna vinnas, Riksdagen icke bör dertill neka sitt bifall.

Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet uttalade ett beklagande deröfver, att Utskottet i viss mån föreslagit nedsättning i de af Kongl. Maj:t för artilleribyrån föreslagna arfvoden, och sade sig frukta, att det skulle möta svårighet att till ifrågakvarande kommanderingar få lämpliga personer, om arfvodena sattes allt för låga. Tvärtom tror jag för min del att om den, som till en sådan kommandering kan ifrågakomma, verkligen har håg och lust för sitt yrke, arfvodets större eller mindre belopp för honom icke bör ha så särdeles stor betydelse. Men deremot anser jag det kunna i viss mån innebära en fara, om dessa arfvoden, som ju komma att uppbäras af personer som derföretom äro i åtnjutande af en särdeles god aflöning, sättas så högt, att arfvodena i och för sig kunna innebära en lockelse. Jag tror med ett ord det vara bäst att låta intresset för sjelfva saken härvid göra sin talan gällande i främsta rummet, och dernäst arfvodena, som i sådant fall böra sättas i ett lämpligt förhållande derefter.

Ehuru jag, som sagdt, inom Utskottet varit med om det resultat, som nu i utskottsbetänkandet föreligger, vill jag dock, då jag hört att inom denna Kammare icke så få ledamöter hysa betänkligheter vid att bifalla Utskottets förslag, på den grund att de anse detta förslag komma att medföra större utgifter, än hittills för samma ändamål utgått, framställa ett förmedlingsförslag, hvarom jag hoppas att man åtminstone inom denna Kammare skall kunna blifva ense. Som Herrarne behagade finna, har Utskottet i bilagan litt. C föreslagit en stat för artilleristaben, enligt hvilken chefen för denna stab skulle i arfvode åtnjuta 1,800 kronor, en officer 1,200 kronor och 2 officerare vardera 750 kronor. För min del tror jag det skulle vara rättvist att dessa två institutioner, artilleribyrån och artilleristaben, i afseende på arfvodesförmåner blefve likställda, och att för sådant ändamål de af Utskottet för artilleribyrån föreslagna arfvoden något borde nedsättas. Jag tager mig derföre friheten föreslå, att arfvodet för chefen för artilleribyrån må, i enlighet med hvad Utskottet föreslagit uti bil. litt. B, bestämmas till 1,800 kronor, för en officer till 1,200 kronor,

för 2 dito tillhopa 2,400 kronor, för en dito till 750 kronor och för 7 dito 5,250 kronor, sålunda en nedsättning för hvardera af de tre förste officerarne af 100 kronor och för hvar och en af de öfrige åtta från 1,000 kronor till 750 kronor, och i allt öfrigt i öfverensstämmelse med Utskottets förslag till stat för artilleristaben. Derjemte ber jag att få fästa uppmärksamheten på ett misstag, som kommit att inflyta i en af de vid Utskottets förslag till stat fogade anmärkningar. I sammanhang med förslaget att maskiningeniören skulle åtnjuta fast lön hade nemligen Kongl. Maj:t föreslagit, att denne tjänsteman jemväl skulle blifva pensionsberättigad vid 60 års ålder, hvilken bestämmelse ej gälde vaktmästaren, som skulle komma att åtnjuta pension i enlighet med Kongl. cirkuläret af den 22 Juni 1877 angående den nya pensioneringen för armén, och således skulle blifva pensionsberättigad först vid 65 års ålder. Sedan nu Utskottet i detta Kongl. Maj:ts förslag gjort den förändring att ersättningen till maskiningeniören bör utgå i form af arfvode och således hans pensionsrätt bortfallit, har emellertid bestämmelsen om vaktmästarens pensionsrätt vid 60 års ålder kommit att kvarstå. Då detta naturligtvis icke kunnat vara Utskottets mening, utan denne vaktmästare bör lika med alla andra vaktmästare komma i åtnjutande af pension först vid uppnådda 65 år, tager jag mig friheten föreslå, att de i anmärkningen N:o 6 vid Utskottets förslag till stat för artilleribyrån förekommande slutorden »och blifver pensionsberättigad vid 60 års ålder», måtte utgå.

Tillika ber jag att få instämma med Herr Ola Andersson i hans förslag, som således må sättas såsom ett tillägg till mitt yrkande, i följd hvaraf slutsumman för artilleribyråns behof som af honom föreslagits till 25,000 kronor, komme att nedsättas till 22,700 kronor. Kammarens beslut skulle således blifva: »att Riksdagen till aflöning m. m. i enlighet med härhos bilagd förslagsstat åt en nyinrättad, för armén och flottan gemensam artilleribyrå, uppför ett ordinarie anslag af 22,700 kronor», hvartill sedan skulle komma det af Herr Ola Andersson föreslagna tillägg.

Antages detta förslag, tror jag icke att någon skall kunna påstå att kostnaderna för ifrågavarande sak blifva större, än de för närvarande äro. Af betänkandet finner man att de nuvarande kostnaderna belöpa sig till 20,791 kronor. Dragas derifrån, på sätt Kongl. Maj:t i nästa punkt föreslagit, hvilka i sistnämnda summa äro inberäknade, 3,700 kronor, blifva kostnaderna för närvarande egentligen omkring 17,100 kronor, utom en del omkostnader för åtskilliga komitéer som för ändamålet varit af Kongl. Maj:t sammankallade, hvilkas kostnader deri icke äro inbegripna. Enligt mitt förslag skulle kostnaden komma att belöpa sig till 22,700 kronor, och om derifrån afräknas den minskning af 4,400 kronor, som Utskottet i nästföljande punkt ifrågasatt, kommer kostnaderna att uppgå till 18,300 kronor, således till ett belopp med endast 1,200 kronor öfverstigande det nuvarande, hvilket dock betydligt torde understiga kostnaderna för de komitéer som årligen varit för ändamålet i verksamhet. Då så är förhållandet, hemställer jag, om det icke vore skäl att bevilja en så

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

ringa summa, som den af mig föreslagna, för ernäendet af en sak, som ju af oss alla erkännes vara vigtig.

Medan jag har ordet, skall jag be att få till Herr Krigsministern framställa en fråga rörande en sak, på hvilken redan förut uppmärksamheten blifvit fästad, nemligen hvilken betydelse, enligt Herr Krigsministerns mening, bör gifvas de i andra anmärkningen vid ifrågasvarande punkt förekommande orden »varaktigare tjenstgöring».

Jag medgifver, i likhet med en föregående talare, att detta uttryck skall, i händelse förslaget bifalles, kunna leda till konsekvenser, som man måhända icke gjort sig fullt reda för; och intilless jag erhållit upplysning i detta afseende, yrkar jag att ordet »varaktigare» måtte ur förslaget utgå.

Jag anhåller om proposition å det förslag jag nu i ämnet framlagt.

Herr Adlersparre: Den af Kongl. Maj:t föreslagna artilleribyran är en institution, som längre varit af behovet påkallad och som är det ännu mera nu med den snabba utveckling, som artillerivetenskapen i alla länder vunnit. Jag kan för min del icke annat än yrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit. Gerna medgifver jag, att en tillökning i det ordinarie statsanslaget af 25,000 kronor icke är någon småsak samt att Riksdagen icke bör bevilja en sådan tillökning utan att hafva noga pröfvat frågan. Men denna fråga synes mig vara af så enkel beskaffenhet, att hvar och en, som vill egna densamma någon undersökning, bör kunna finna — såsom också en ärad talare nyss yttrade — att denna institution är högeligen af behovet påkallad. Man behöfver endast ihågkomma, hvilka betydliga summor hvarje år offras för vårt försvarsväsende. Det är icke endast 200,000 kronor, såsom representanten för Bohuslän yttrade, om jag fattade honom rätt, som årligen anslås till vapen och artillerimateriel, utan ofta många hundratusen kronor för hvarje år. Icke heller var hans uppgift riktig, att vi hafva kanoner som kosta 80,000 kronor; vår dyraste kanon kostar icke hälften af denna summa, icke fullt 40,000 kronor. Om man betänker, hvilka anslag som årligen beviljas för kanoner och vapen, skall man finna, att det icke allenast är en militärisk utan äfven en stor ekonomisk fråga att vidtaga sådana åtgärder, att dessa anslag på bästa sätt användas. Den föreslagna artilleribyran är just afsedd att vidtaga sådana åtgärder, nemligen att se till icke blott att för de summor, som äro anslagna för vapnet, de bästa modeller beställas, så vidt landets tillgångar förmå, utan ock — något som äfven är af stor vikt — att såväl inom armén som flottan ett gemensamt system för dessa modeller följes. Så är beklagligen nu icke förhållandet, åtminstone icke i vissa fall. Representanten på dalabänken yttrade det han ansåg, att det skulle vara af ännu större vikt, om en gemensam artilleri-komité för de båda förenade rikena kunde åvägbringas. Ja, här slog han just hufvudet på spiken, och inom båda länderna hafva sakkunnige personer högt beklagat att så icke är förhållandet. Nu skulle det kunna hända, att t. ex. ett svenskt fartyg ligger vid sidan af en norsk örlogsmän, den ena har förbrukat sin

ammunition, men kan icke erhålla någon fyllnadshjelp af den andra, ty kanonerna på de särskilda fartygen äro olika, äfven om de händelsevis skulle vara af samma kaliber. Detta är illa, men hvad skall man då säga derom, att inom vårt eget försvarsverk samma förhållande i vissa fall eger rum. Det kan nemligen hända, att en svensk kanonbåt som förbrukat sin ammunition kommer längs sidan af ett svenskt strandbatteri — det ena bestyckadt af flottan, det andra af landtartilleriet — båda hafva kanoner af samma kaliber och kanske samtidigt tillverkade, men de kunna icke bispringa hvarandra med ammunition, emedan kanonerna äro tillverkade efter olika reffelsystem och den ena kanonens projektiler passa icke för den andra kanonen. Hvad beträffar en förenad artillerikomité för Sverige och Norge, står det icke i Riksdagens skön att i detta afseende vidtaga några åtgärder; men i förevarande fall kunna vi utträta något, om vi bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt. Om en sådan artilleri-byrå som den nu föreslagna komme till stånd, kunde det aldrig inträffa hvad nu beklagligen är fallet. Jag nödgas för rättvisans skull erkänna, att här är felet icke å landtartilleriets sida; det har haft försteget i afseende å skjutmaterielens tidsenliga utveckling.

Den ärade representanten på dalabänken har mot den föreslagna byrån anmärkt åtskilligt. Jag skall icke till besvarande upptaga allt; men han yttrade bland annat, att det förekom honom underligt, att denna byrå skulle arbeta å tre afdelningar. Då fråga är om att bestämma modellen för vårt artilleri, handgevär och flera andra olika slags vapen, är det naturligt att det förberedande arbetet fördelas; men lika begripligt är att vid besluts fattande de tre afdelningarne sammanträda till, om jag så får säga, ett plenum, der åsigterna mellan dem utbytas, och det är ju gifvet, att arbetet skall blifva bättre inom byrån, då den ena afdelningen af desamma får granska och yttra sig öfver hvad den andra afdelningen gjort. Vidare yttrade han, att denna artilleri-byrå, om den komme till stånd, skulle föranleda dyrbara experimenter. Men jag vill endast fråga, huruvida det icke skulle blifva ännu dyrbarare, om flottan experimenterade för sig och armén för sig och samma experiment sålunda skedde på två ställen. En föregående talare har redan rättat hvad talaren på dalabänken anmärkte derom, att artilleristaben fortfarande skulle anskaffa ammunition, något som syntes honom böra tillhöra artilleri-byrån. Han synes här hafva missförstått ordet *anskaffa*. Artilleri-byrån skall endast bestämma *konstruktionen* och sedan den blifvit bestämd, tillkommer det den verkställande makten, d. v. s. general-fälttygmästaren och artilleri-staben att anskaffa, att beställa hvad artilleri-byrån konstruerat.

En ärad talare från Bohuslän yttrade, om jag rätt fattade hans ord, att han af sakkunnige män hört försäkras, att det gagnade till ingenting att vi nedlade kostnader på våra specialvapen, ty, sade han, vi komme i alla fall att stå efter de stora makterna. Nåväl! Men så länge vi hafva ett vapen, böra vi väl också vidtaga sådana anordningar dermed att detsamma försättes i bästa möjliga skick och icke öka vår svaghet med att försumma de medel, som i sådant afseende kunna stå oss till buds. Om man drager konsekvenserna ur hans

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

påstående och tillämpar dem, komme man till det resultat att icke vidtaga några åtgärder. Vill man deremot åstadkomma de bästa möjliga resultat, så är just en institution sådan som artilleribyran en borgen för, att vi hädanefter komma att anskaffa både för armé och flottan de bästa vapenmodeller. Jag förstår sannerligen icke huru någon, aom allvarligt ifrar för att beviljade anslag skola på bästa sätt blifva använda, kan vilja motsätta sig det nu föreliggande förslaget.

Hvad arfvodena beträffar har här talats om att de skulle vara både för höga och för låga. För min del får jag säga, att, då dessa arfvoden beröra jemförelsevis obetydliga summor, och för öfrigt äro i förhållande till det stora målet, att åt vårt försvarsverk anskaffa en fullt kraftig och, såvidt våra tillgångar det medgifva, tidsenlig vapenmateriel, en sak af så underordnad vikt, att mig synes man hvarken å ena eller andra sidan dervid icke borde fästa mycket afseende. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: Jag ber att till en början få förutskicka en anmärkning, som visserligen är af föga vikt för Kammaren men så mycket mer deremot för mig sjelf, nemligen att anledningen, hvarför jag icke är upptagen bland reservanterna i denna punkt, är den att, sedan jag deltagit i frågans första behandling inom Utskottet in pleno och densammas återremitterande till afdelningen, råkade jag till följd af göromålen i Särskilda Utskottet att vara frånvarande vid frågans slutliga afgörande inom Stats-Utskottet. Och så som ärendena derstädes jaga hvarandra, måste man, omedelbart efter ett ärendes afgörande, snart sagdt på stående fot, vara beredd att afgifva sin reservation. Kommer man en dag eller blott några timmar efteråt, så är det för sent. Betänkandet är då oftast redan afsändt till tryckeriet och tillfället att reservera sig — förloradt.

Hvad sjelfva saken beträffar, kan jag icke förneka att de närvarande förhållandena lemna mycket öfrigt att önska. Och i den siste förade talarens framställning om vigten af att åstadkomma enhet mellan vapnen, ber äfven jag att få instämma. Jag går till och med så långt, att jag gerna förenar mig med honom om önskvärdheten af att uppnå en enhet mellan de ifrågavarande vapnen icke allenast inom vårt land utan äfven mellan Sverige och Norge inbördes. Men, mine Herrar, icke åstadkommes en dylik enhet genom att blott och bart inrätta ett nytt svenskt embetsverk, en artilleribyrå, på sätt nu föreslagits? Kongl. Maj:t ensam har makt, och han har den redan förut, att, såsom man säger, "låta den högra handen veta af hvad den venstra gör" eller, med andra ord, att på rent administrativ väg lemna sådana föreskrifter beträffande ifrågavarande vapens anskaffande att fullkomlig enhet mellan flottan och armén, ja, mellan de båda förenade rikena kan i sådant hänseende bringas till stånd. Men att detta skulle mera ske genom att i vårt land inrätta den nu föreslagna stadigvarande artilleribyran, kan jag icke fatta. Det förefaller mig i stället mycket lämpligare att, om och när någon ny utredning af dessa artillerifrågor, till följd af uppfinningar utomlands, blir behöflig, då tillsätta en tillfällig komité af ledamöter från

de båda länderna. Och om jag icke misstager mig har en sådan komité redan förut någon tid funnits till.

Jag ber äfven att få fästa uppmärksamheten på att ledamöterna i den föreslagna artilleribyrån komma att utgöras af precis samma personer, och icke några andra än just de som för närvarande handhafva de ärenden, hvilka skulle tillhöra byrån att befatta sig med. Kan man nu tänka sig att större enhet skulle uppkomma derföre att de få stadigvarande befattningar, eller att de skulle derigenom blifva mera inspirerade att finna på idel nya herrligheter? Dessa mäns insigter, om de ega några, böra väl byrån förutan kunna göras fruktbarande, särdeles om vapenskaffningarne öfvervakas af städse förnyade, unga och friska krafter, hvilka följa med sin tids uppfinningar, men ännu ej hunnit stelna i fattade åsigter.

Deremot är det att befara att, om byrån får verka permanent, kommer den att tillerkännas en vida större auktoritet än som kan vara helsosamt. Blifva vi dertill nog lyckliga eller olyckliga att få in i densamma en konstruktör, en framstående uppfinnare, och får denne derjemte namn för att vara ett snille — då, ja då få vi också bereda oss på att höra huruledes Sverige bör begagna sig af det lysande tillfälle som erbjudes att tillgodogöra sig den store mannens arbeten, ja, att "vår ära" rent af fordrar en täflan med stormakterna, hvilka afundas oss dessa uppfinningar, och att våra intressen i förbund med vår nationalstolthet kräfva dessa experimenter.

Mine Herrar, vi äro ett beskedligt folk, vi hafva mycken vördnad för auktoriteter, och mycken svaghet för det storartade, vi skola bevilja millioner kronor för dessa militära ändamål, men sedan några år förflutit, skola vi måhända finna, att det varit bättre, om vi låtit de stora och rikare makterna hålla ensamma på med *försöken* och nöjt oss med att från dem införa hvad redan blifvit *pröfvadt* såsom det yppersta, och att det icke varit klokt att i fråga om den dyrbara artillerimaterielen — hafva gått tillväga på samma sätt, som då vi beviljade millioner till anskaffande af remingtongevär, nemligen att vi bestämt oss under inflytande af en febril anslagsifver, en uppstyld auktoritetstro.

Dessa skäl föranledde mig att inom Utskottet yrka afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställning och jag gör detta äfven nu.

Herr Lindmark: Denna fråga har redan blifvit så mycket diskuterad att det kunde vara skäl för mig att afstå ifrån ordet. Åtskilliga talareshöret föranleda mig dock att göra några erinringar.

Jag vänder mig då först mot den värde ledamoten af Kammarren, som senast hade ordet, och dervid ifrågasatte, huruvida genom inrättandet af artilleribyrån enhet i åsigter emellan arméns och flottans officerare rörande konstruktion af skjutvapen skulle kunna åvägbringas. För min del tror jag dock, att utbyte af åsigter emellan olika personer kunna föranleda till enhet i beslutet. Och till stöd för denna åsigt har jag talande bevis uti de reservationer, som ofta afgifvas af alla denna Kammares ledamöter i Stats-Utskottet. Dessa

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

reservationer andås nemligen städse enbet i åsigter, och för min del tror jag att desse ledamöter, ehuru från början möjligen af olika meningar, dock genom utbyte af tankar kommit till detta resultat.

Herr Key fruktade att vi genom artilleribrans inrättande skulle få för många snillen och ville helst hafva medelmåttor. Låt vara att snillena bråka och störa medelmåttorna i sin ro; men jag tror dock att vårt fattiga land skulle skatta sig lyckligt, om det hugnades med flere snillen än som nu synas vilja framträda på dess horisont.

Emot Herr Jöns Rundbäck vill jag erinra att, om den föreslagna artilleribrans inrättande kan, såsom jag håller före, anses ändamålsenligt, så synes mig den lilla summa, som för sagda ändamål är föreslagen, vara af så försvinnande liten vikt, att man icke ens behöfver taga dess storlek under öfvervägande.

Hvad som af Herr Rundbäcks anförande dock mest väckte min uppmärksamhet var hans yttrande om de många särskilda kommanderingar vid staber, undervisningsanstalter m. m., som allt för mycket togo våra officerares tid i anspråk. Ja det är sant, att våra officerare, dels till följd af kommanderingar, dels genom eget initiativ, på senare tiden sett sin militära verksamhet betydligt utvidgad. De hafva bildat militärföreningar och en militär-litteraturförening, hvarifrån många förtjenstfulla skrifter i militära ämnen utgått, ja en stor mängd af dem äro medlemmar af "Värnpligtens vänner". Och härutinnan hafva de visat en så stor lifaktighet, att jag endast måste beklaga, att de icke haft material, hvarå de kunnat i tillräckligt omfång praktiskt tillämpa denna lifaktighet. Men att befintligheten af denna lifaktighet vore ett förhållande att beklaga, det anser jag vara ett, minst sagdt, besynnerligt påstående.

Vidare åberopade herr Rundbäck det amerikanska kriget och hemtade derifrån bevis på huru som, förnämligast genom den enskilda företagsamheten, tillgodosågs behofvet af krigsmateriel af en beskaffenhet, som lemnade Europas vapentechnik bakom sig. Och derutaf drog talaren den slutsatsen, att, om vi i farans stund vända oss till industrien, så skulle dess uppfinningar alltid stå oss till buds och dymedelst skulle vi få behofvet af krigsmateriel på ett tillfredsställande sätt fylldt. Talarens uppgifter härutinnan behöfva dock korrigeras. Om man nemligen läser det amerikanska krigets historia, så inhemtar man, att detta krig började för nordstaterna med nederlaget vid Bulls Run; att uppfinningarne i artilleristiskt hänseende hufvudsakligast gingo ut på att gjuta slätborrade kanoner af allt gröfre kaliber, att de refflade kanoner, som försöktes, i allmänhet visade sig opålitliga. Och ändock påstår Herr Rundbäck, att under tiden gjorde den enskilda företagsamheten inom Amerika så stora uppfinningar i fråga om krigsmateriel, att den lemnade den gamla världens theoretiskt bildade ingenjörer och konstruktörer långt efter sig. Detta är ett misstag, ty i sjelfva verket stod vapentechniken i Europa då framför den i Amerika.

Herr Sven Nilsson i Efveröd talte om, att det föreslagna arfvodet vore för högt, och att derigenom flere officerare skulle *lockas*

att ingå i byrån. Jag vill emot detta yttrande endast anmärka, att ingen lär kunna *tvunga sig in* uti artilleribyrån. Men om dylika arfvoden kunde utgöra en lockelse för officerare att genom arbete skaffa sig kompetens att kunna användas i en dylik byrå, då vore detta arvode i sanning välsignelsebringande.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Slutligen har Herr Ola Andersson föreslagit den förändringen i arfvodesberäkningen, att den eller de ledamöter i byrån, som voro bosatte i Stockholm endast skulle få hälften så stort arvode som de öfrige. I så fall skulle en officer, anställd i denna byrå och kanske öfverlägsen i vetenskaplig insigt och praktisk användbarhet framför i artilleristaben anstälde officerare, som egentligen blott hafva expeditionsgöröml, få lägre arvode än desse.

För öfrigt har man redan så mycket framhållit artilleribyråns nytta att jag i min egenskap af sjöofficer endast vill uttala den förhoppningen att Kammaren behjertar det verkliga behof, som föreligger, och utan tunning godkänner Utskottets förslag.

Herr Adlersparre: Jag anhåller om Kammarens öfverseende, då jag, med anledning af ett par yttranden af den värde representanten från södra Tjust, anser mig tvungen att upptaga desamma till bemötande. Han sade nemligen: att samma personer, som för närvarande tjenstgöra i artilleristaben, skulle komma att blifva placerade i den tillämnade nya artilleribyrån, och hvad vore då vinsten? Derpå vill jag svara, att dessa personer från artilleristaben, om de komme att insättas i artilleribyrån, blefve befriade från en mängd underordnade löpande ärenden, och blefve försatta i tillfälle att uteslutande sysselsätta sig med de ämnen, som berörde artilleriets tidsenliga och vetenskapliga utveckling. Vidare måste jag för min del fästa stor vikt vid den omständigheten, att genom ifrågavarande artilleribyrå åt flottans officerare bereddtes tillfälle till en för det hela gagnelig samverkan. För närvarande äro flottans officerare, just i följd af att en artilleribyrå icke finnes, utestängda från den i flera hänseenden gagneliga beröringen med de mera teoretiskt bildade landtartilleristerna. Jag tror äfven att det mången gång skulle lända våra landtartillerister till nytta, att få komma i tillfälle att inhemta praktiska sjöofficerares tankar, särdeles i fråga om bestyckningar af sjöfästningar och strandbatterier.

Slutligen fälde den ärade talaren ett yttrande, som egentligen föranledde mig att begära ordet, ett yttrande, som synes mig alltför orättvist och hvilket jag derföre anhåller att få rätta. Han sade nemligen, att vår åtgärd att anskaffa remingtongevärd skedde med en obehöflig ifver och var förhastad. Så var dock icke förhållandet. Vid den tiden, 1867, då frågan derom i en komité förevar, och der noga pröfvades, ansågs nämnda gevärsmo-
dell i flera hänseenden för den kraftigaste och bästa i hela Europa, och blef på denna grund antagen. Men sedan dess hafva nu tio år förflutit, och att förändringar under tidens lopp inträffat och komma att inträffa, detta kunna vi icke hjälpa, vi må här besluta huru som helst. Men då sådana förändringar inträffa, genom infanteri- och artillerivapnens utveckling, tillkommer det oss, såsom svenska folkets ombud, att se till, det vårt

Om anslag till fosterland icke vid detta allmänna framåtskridande stannar efter öf-
 en artilleri- riga länder.
 byrå.
 (Forts.).

Herr Nils Pettersson: Jag får till en början bekänna, att jag icke förstår huru skjutvapnen skola på lämpligaste sätt konstrueras; men att det bör ligga en fördel deri, att man erhåller en gemensam konstruktion för landt- och sjöförsvarets vapen, det tror jag mig kunna förstå. Men då kan man fråga: huru har Kongl. Maj:t kunnat dröja så länge med att utfundera nödvändigheten af en sådan samverkan samt med att derom göra framställning? Ty denna åtgärd borde hafva skett långt före detta. Då nu emellertid saken anses såsom nödvändig, så bör väl Kongl. Maj:t ega resurser att åstadkomma en sådan samverkan utan att Riksdagen skall behöfva köpa en sådan med ett anslag af 25,000 kronor. Ty kan icke denna enhet åstadkommas utan att den köpes med penningar, då är med densamma icke mycket bevändt. Mig förefaller det, som om de tjenstemän, som Kongl. Maj:t redan har till sitt förfogande och hvilka äro väl aflönade, måste kunna uti ifrågavarande afseende fortfarande eller åtminstone under fredstid gå regeringen till handa med sina insigter och sin erfarenhet. Är detta för mycket begärtdt, och skall man för vinnande af ifrågavarande mål nödgas uppoffra 25,000 kronor, så förstår jag icke, huru man hushållar med statens medel. Det är icke länge sedan vi höjde lönerna för officerarne, och man kan således med skäl göra anspråk på att, derest ifrågavarande samverkan är så nödvändig som man påstår, densamma bör kunna åstadkommas utan anvisande af något särskildt anslag.

Jag yrkar derföre bifall till reservanternes hemställan.

Herr Key: Talaren på stockholmsbänken missförstod mig alldeles, ty jag yttrade icke att artilleristabens officerare skulle komma att hufvudsakligen utgöra personalen i den nya artilleribyrån, utan jag sade, att denna byrå antagligen komme att blifva sammansatt af officerare tillhörande alla vapen, likasom nuvarande besigtningar verkställas af officerare af olika vapen.

Den ärade talaren torde icke hafva sig obekant, att hittillsvarande beställningar för flottan besigtigats af flottans officerare, hvilka varit kommanderade likaväl som artilleriofficerarne.

Jag sade vidare aldeles icke att vi förhastadt och för tidigt skaffat oss remingtongevären; jag sade blott att det var en febril anslagsifver, som plötsligen fattade oss, och att anskaffningen skedde på grund af den auktoritetstro, som man då förstod att åstadkomma; och det är lika mycket att befara att artilleribyrån äfven skall frambringa en ny auktoritetstro och dymedelst åstadkomma att Riksdagen ånyo fattas af en febril oro att icke försitta tiden, så att vi ett, tu, tre med stora kostnader anskaffa en väldig materiel af kanoner och projektiler, hvilken måhända skall sedermera befinnas lika litet motsvara sitt ändamål som de ofta nämnda remingtongevären. Jag vill långt ifrån bestrida att ju icke remingtonsmodellen, vid tiden då vi anskaffade dessa

gevär, var en af de utmärktaste då kända, men den ärade talaren vet lika väl som jag att det remingtongevär vi erhöilo, icke var det rätta.

*Om ansåg till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Man kan icke med skäl klandra deras mening, som förordat en gemensamhet mellan armén och flottan i fråga om skjutvapen och dit hörande materiel. Den enda fråga, som här bör tagas under bedömande, är enligt min tanke den, på hvad sätt man lämpligast skall ställa så till, för att kunna åstadkomma en sådan samverkan emellan sjö- och landförsvarsdepartementen. Frågan gäller om man genom inrättande af en för dem båda gemensam byrå, skulle vinnas en sådan fördel, att Riksdagen bör påbörda statsverket en så stor kostnad, som deraf blefve en följd, eller icke. Möjligen kunde man i fråga om antagande af det ena eller andra systemet, i de utlåtanden, som från byrån afgåfves, hafva säkrare ledning för sitt bedömande i dessa hänseenden, än den som varit att tillgå uti de yttranden, som kommit från de för särskilda fall tillsatta komitéer. Men om denna ledning motsvarar kostnaden, är en annan sak.

Att byrån skulle blifva af mera stadigvarande natur, än den vanliga vapenkomitén, får väl antagas. Om nu så är meningen, måste deraf följa antingen att byrån icke skulle få full sysselsättning eller att den skulle åstadkomma storverk. Skulle den icke komma att uträtta mera än hvad hänseende åstadkommit, så vore det onödigt att byrån komme till stånd. Skall deremot artilleribyrån uträtta något stort, blir följden otvifvelaktigt den, att kostnaderna blifva ofantligt stora, då jag nemligen måste antaga, att byrån skall komma att uträtta så mycket i dess förmåga står för undersökning, hvilka vapen äro de lämpligaste för skjutförsök o. s. v. Följden häraf måste naturligtvis blifva stora uppofringar från statens sida, icke så mycket för materielens konstruktion som icke mera just för sjelfva experimenten. Enligt mitt förmenande gäller också denna fråga hufvudsakligen, huruvida en så liten stat som Sverige skall, med efterhärmande af stormakterna, anställa försök i så stor skala och söka uppfinna ny slags materiel o. d. eller icke. Jag minnes mycket väl hurusom jag under en tid, då jag hade äran att jemte flera andra, deribland ock högre militärer, arbeta i en komité, dessa senare uttalade den mening, att det icke vore tänkbart att inom Sverige föranstalta så storartade försök, att man ensamt derpå kunde grunda ett omdöme om det ena eller andra vapnets företräde, utan att man derföre hufvudsakligen hade att taga hänsyn till de försök, som af stormakterna blifvit anställda och tillgodogöra sig deras uppfinningar i sådan väg. Det var en generalsperson som jag hörde yttra detta, en person som således borde ega erfarenhet i frågan; och att han deri hade rätt, finner jag också obestriddigt, då det är ganska tydligt, att Sverige icke kan hafva råd att bekosta sådana försök, som stormakterna kunna åstadkomma. Är nu så förhållandet, föreställer jag mig, att en inrättning sådan som en artilleribyrå icke lämpar sig för våra förhållanden, icke derföre att den icke kunde göra någon nytta, men derföre, att Sverige icke har råd att för berörda ändamål göra så stora uppofringar, som dermed blefve förenade. Att söka att i alla möj-

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

liga hänseenden följa stormakternas föredöme, tror jag icke vara för Sverige lämpligt.

Skulle deremot det nu föreliggande förslaget utgöra första steget å en bana, som jag länge önskat att vi skulle beträda, den nemligen att erhålla en gemensam förvaltning af landt- och sjöförvarsdepartementen under *en* chef, skulle jag möjligen vilja tillstyrka förslaget, då jag nemligen är förvissad om att vid sådant förhållande icke allenast den länge pågående striden mellan de olika vapnens anhängare skulle upphöra, utan äfven skulle åstadkommas besparingar, uppgående till belopp, som vida skulle öfverstiga de utgifter, som af detta förslag komme att härledas. Då jag emellertid icke nu har någon förhoppning, att en sådan följd af detta förslags genomförande kan uppkomma, eller att regeringen med detsammes framläggande förenat en sådan afsigt, kan jag icke heller för närvarande tillstyrka förslaget, hvilket i annat fall endast skulle åstadkomma stora kostnader utan motsvarande nytta. Jag kan således nu endast yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Jag har denna gång uppkallats af den representant på stockholmsbänken, som nyss hade ordet och hvars anförande jag ber att få med några ord bemöta. Jag är den ärade talaren särdeles tacksam, att han åtminstone skänkte mig den rättvisan, att jag i mitt senaste anförande hållit mig till hufvudsaken, d. v. s. nyttan och behovet af den föreslagna artilleribyran; ty är man endast härmed på det klara, är allt annat bisaker. I detta hänseende har jag min åsigt, den jag nyss uttalade, likasom han har sin. Jag tror nemligen icke, att denna föreslagna byran skall medföra synnerligt gagn. Antingen skall den sysselsätta sig med experiment i de angifna hänseenderna eller skall den det icke. Skall den icke experimentera, är den ju tydligen till intet gagn, och skall den åter experimentera, är jag öfvertygad, att dessa experiment skola medtaga så mycket penningar, att Riksdagen icke skall hafva råd att anslå så mycket, som erfordras. Det är nemligen ett förhållande, som vi icke må dölja för oss, att en enda stormakt behöfver för dylika experiment större summor än vi anslå för hela vår krigsmateriel. Detta är icke en åsigt för min egen ringa person, utan sakkunnige personer, till hvilka jag hyser största förtroende, hafva till mig uttalat en sådan åsigt. Det synes mig ock temligen klart att vi i detta hänseende måste stanna efter utlandet och söka taga det bästa, utlandet åstadkommit. Herr Adlersparre påpekade vid sistlidne riksdag ett förhållande, som han såsom statsrevisor uppmärksammat, det nemligen att den modell som för våra kanoners tillverkning antagits och fortfarande följdes, var gammalmodig och redan blifvit ersatt af en bättre. Detta förhållande kunde nu af statsrevisorerna uppmärksammas och föranleda till antagande af en bättre och nyare modell, men att vi sjelfva inom landet uppgöra en modell bättre än den förut varande, går icke så lätt och kostar framför allt mycket penningar. Jag tror därför icke, att vi böra göra oss försvarslösa eller vapenlösa, och jag sade heller icke, att vi skulle låta bli att skaffa oss vapen. Hvad jag i detta afseende nämnde, rörde en-

dast det anslag till anskaffning af kanoner, som här i betänkandet förekommer, och hvars jemförelsevis obetydliga belopp jag sammanställde med kostnaden för den nu ifrågasatta byrån. Då man vill nedslå en persons argument, skall man icke tillvita honom något annat, än han har sagt.

Om anslag till en artilleri-byrå.
(Forts.)

Jag säger vidare, att om vi kunna skaffa oss vapen efter en godkänd utländsk modell, så böra vi icke draga oss för kostnaderna, och jag tror, att då mängden med mig skall rösta för anslag dertill; men jag har icke sagt, att vi icke skola skaffa oss några vapen alls.

Beträffande de amerikanska uppfinningarna sade jag icke, att det var på alla utan på många områden inom vapenkonstruktionen, som den enskilda företagsamheten brutit nya banor. För resten har jag ingenting att tillägga till hvad jag yttrade förra gången jag hade ordet.

Herr Statsrådet Rosensvärd: Herr Talman! Mine Herrar! Då tiden är långt framskriden och diskussionen länge fortgått, skulle jag icke tagit Herrarnes uppmärksamhet ånyo i anspråk, om icke en fråga blifvit till mig direkt framställd, rörande en af anmärkningarne i staten för ifrågavarande artilleribyrå. Hvad det beträffar, så enär denna anmärkning N:o 2, sådan den förekommer i Utskottets förslag, icke är lika med anmärkningen N:o 2 i Kongl. Maj:ts förslag, skulle det icke tillkomma mig att redogöra för den förra. Sådan Kongl. Maj:t föreslagit denna punkt lyder den: "Den af byråns med arfvode försedda personal, som förlägges till varaktigare tjenstgöring vid kanongjuterier, krutbruk och dylika inrättningar, erhåller utom sin reseersättning, dagtraktamente endast under sjelfva resedagarne." Der var det tydligen meningen att göra ett undantag från det allmänna stadgandet i resereglementet, att en hvar, som af Kongl. Maj:t blifver kommenderad i ett särskildt uppdrag, eger åtnjuta reseersättning samt traktamente icke blott under resan utan äfven under sjelfva förrättningen. Det var således nu meningen att borttaga traktamentsersättningen för artilleribyråns med arfvode försedda officerare vid sådan tjenstgöring, som här är i fråga, nemligen då de förläggas vid kanongjuterier och krutbruk. Vid kanongjuterier är det vanligt, att de få ligga året om och vid krutbruk sju eller åtta månader af året, det vill säga med undantag af den kalla delen af vintern, då kruttillverkningen måste upphöra. Nu har denna anmärkning N:o 2 undergått förändring i Utskottets förslag, enär man uteslutit orden "med arfvode försedda". Orsaken härtill känner jag icke och kan icke inse nyttan deraf. Om åter ordet "varaktig" står der eller icke, tror jag icke gör någon förändring i meningen, men jag anser, att det ger mera karakteristiskt tillkänna hvad slags tjenstgöring, som är i fråga.

Då jag nu har ordet, bör jag icke med tystnad förbigå några anmärkningar, som blifvit gjorda. Jag tror, att man å ena sidan vill gifva denna byrå en mycket större betydelse och mycket större omfång, än som är meningen med densamma, och å andra sidan en för liten betydelse. Det har aldrig varit i fråga satt att för den verksamhet, som skulle tillkomma denna byrå, tillskapa någon ny personal eller ens att med någon betydlig del öka den personal, som för när-

Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)

varande under vanliga förhållanden är sysselsatt med dylikt arbete. Man har endast velat sammanhålla den till gemensam verksamhet. Hvarigenom man föreställt sig, att ett bättre resultat skulle uppkomma. Än om den såsom hittills skulle verka i skilda grupper till samma mål. Om man till detta inskränker betydelsen af artilleribyrån, tror jag, att man får rätta lösningen på frågan.

Jag hade visserligen tänkt yttra mig angående ytterligare några här gjorda anmärkningar, men då andre talare upptagit dem, skall jag blott bedja att med afseende på jämförelsen med utlandet och de stora länderna få instämma med dem, som anse, att vi stå alldeles utom den jämförelsen. Bland annat är det gifvet, att i de länder der man har ofantliga enskilda vapenfabriker, som drifva en vidt omfattande industri, det också vid dessa fabriker finnes en konstruktionsbyrå, som säkerligen är mera omfattande än denna lilla, som här är i fråga, och det är således naturligt, såsom det ock visat sig, att ofta förbättringar i skjutvapnen utgå från dessa enskilda inrättningar, hvilkas dimensioner äro så stora, att våra offentliga inrättningar icke kunna dermed jämföras. Vi stå således i ett helt annat förhållande än dessa länder.

Skall här göras något, så måste det ske i mycket mindre skala och måste det ske genom statens försorg. Meningen har icke heller varit, att vi icke skulle begagna oss af de framsteg, som i detta hänseende i utlandet göras; och jag tror icke, att man kan säga, att så icke sker; ty till allt hvad vi i den vägen hafva, har impulsen utgått derifrån, och det är endast tillämpningen deraf på svenska förhållanden, som måste här verkställas.

För att i någon mån visa, i huru litet omfång sådana saker i allmänhet hos oss bedrifvas, och att den fara för alltför storartade försök, som man tror, att denna komité skulle komma att verkställa, är temligen begränsad, ber jag få fästa uppmärksamheten på, att Kongl. Maj:t för t. ex. skjutförsök begärt och Stats-Utskottet tillstyrkt endast 20,000 kronor, enär det anslag, som för 2 år sedan beviljades till enahanda belopp, antagligen under nu löpande året tager slut. Ungefär 10,000 kronor om året är således hvad som åtgått till detta ändamål. Detta är den "ofantliga kostnaden" för skjutförsöken! Dessa summor tyckas icke kunna ingifva någon farhåga för att denna byrå skall genom storartade försök åstadkomma stora kostnader; men något måste den likväl hafva. Skjutförsök med endast en kanon kosta icke så litet; ty hvarje kanonmodell måste nemligen pröfvas, och färdiga kanoner inskjutas. Vid konstruktion och pröfning af artillerimateriel äro många omständigheter att iakttaga, och ehuru jag är skyldig att veta något i den vägen, erkänner jag mig vara långt ifrån att kunna bedöma dem alla, enär dertill fordras att hafva genomgripande tekniska kunskaper i artillerivetenskapen, en fordran som icke kan ställas på andra än dem som deråt företrädesvis egnat sig.

Härmed ber jag att få sammanbinda något annat. Man har yttrat, att den enhet, som är önskvärd emellan båda, armén och flottan, kan vinnas genom Kongl. Maj:t. Men Kongl. Maj:t, i det

begrepp här menas, är icke artillerist, icke tekniker, han måste derföre söka stöd af auktoriteter som äro skyldiga att hafva dessa egenskaper, liksom han ock för hvarje annat vetenskapligt fall måste söka stöd hos de auktoriteter, som äro bildade för att följa med vetenskapens framsteg, ty icke kan Kongl. Maj:t af egen maktfullkomlighet fälla utslag i en vetenskaplig fråga. I artilleri- och vapenfrågor kan nu ingenting åstadkommas annat än genom de särskilda myndigheterna vid armén och flottan och för att undvika skiljaktiga meningar mellan dessa, är för båda gemensam byrå föreslagen. Endast på detta sätt kan man hoppas, att enhet skall vinnas; men att Kongl. Maj:t skulle så att säga medla mellan två vetenskapliga auktoriteter, torde vara för mycket begärdt.

*Om anslag till
en artilleri-
byrå.
(Forts.)*

Jag ber nu endast få säga några ord angående det arfvode, som borde tillkomma ledamöterna af denna byrå. Jag tror verkligen, att hvad Utskottet i denna del föreslagit är så litet som billigtvis kan fordras och icke är mer än hvad det goda ändamålet kan göra önskvärdt. Anslaget är redan af Utskottet så nedprutat att, vid en blifvande öfverflyttning till exempel från artilleristaben till artilleri-byrån, jag tror mig veta, att åtskilliga officerare komma att lida, det vill säga få mindre arfvode som ledamöter i artilleri-byrån än de redan hafva i artilleristaben. Så till exempel har konstruktionsofficern enligt nu gällande och af Riksdagen godkända stat ett årligt arfvode af 1,500 kronor. Något så stort arfvode upptages icke för personalen i den föreslagna artilleri-byrån. Jag tror, såsom sagdt, att Utskottet af det föreslagna anslaget nedprutat så pass mycket, som med det goda ändamålets vinnande kan vara möjligt och förenligt; och jag får således förnya min önskan derom, att Kammaren ville godkänna Utskottets förslag i denna punkt.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan oförändrad, dels afslag å samma hemställan, dels bifall till Herr Ola Anderssons ändringsförslag, dels ock slutligen att Kammaren måtte bifalla hvad Herr Sven Nilsson i ämnet föreslagit. Herr Talmannen gaf propositioner enligt dessa yrkanden samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Utskottets förslag. Votering blef då begärd, i anledning hvaraf Herr Talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo upptog de öfriga yrkandena, bland hvilka det af Herr Sven Nilsson framställda nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl angående kontrapositionen åskades votering; och blef i följd deraf, sedan till kontraposition i sistnämnda votering antagits yrkandet på afslag, en så lydande omröstningsproposition först uppsatt, justerad och anslagen:

“Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen antager det af Herr Sven Nilsson i Efveröd framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har Kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å Utskottets hemställan.“

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 47 ja mot 119 nej; och erhöll alltså propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

“Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 3:dje punkten af utlåtandet N:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.“

I den senare voteringen röstade 67 ledamöter ja mot 99, som röstade nej; varande alltså Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Den vidare föredragningen af det föreliggande utlåtandet uppsköts till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.